

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Νεοελληνική Γλώσσα

Α΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Της Κακομοίρας: Η γλώσσα ως κοινωνική κατασκευή»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΑΧΜΑΤΖΙΔΗΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. *Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας δευτεροβάθμιας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Της Κακομοίρας: Η γλώσσα ως κοινωνική κατασκευή

Δημιουργός

Δημήτρης Ταχματζίδης

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη

Α΄ Λυκείου

Χρονολογία

Οκτώβρης 2013

Διδακτική/θεματική ενότητα

1η Ενότητα: Τα όρια της γλώσσας

2η Ενότητα: Ποικιλίες της γλώσσας.

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

I. Φιλολογικής ζώνης: Νεοελληνική Λογοτεχνία

II. Άλλα γνωστικά αντικείμενα: Θεατρολογία - Κοινωνιολογία

III. Ημιτυπικές και άτυπες πρακτικές: Ερευνητικές Εργασίες – Project, Θεατρική Αγωγή

Χρονική διάρκεια

10 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής, αίθουσα πολλαπλών χρήσεων.

II. Εικονικός χώρος: [Facebook](#), [Youtube](#), ιστοσελίδα σχολείου.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Οι μαθητές θα πρέπει να είναι εξοικειωμένοι με την Α' ενότητα του σχολικού βιβλίου Νεοελληνικής Γλώσσας Α' Λυκείου και να έχουν κάποιες απλές-βασικές γνώσεις για τη γλώσσα και τη διάκρισή της από τις διαλέκτους. Επίσης, να έχουν κάποια βασική γνώση για τη διάκριση ιδιώματος-ιδιωτισμού και μία γενική ιδέα για το τι είναι ύφος. Για την καλύτερη δυνατή εφαρμογή του σεναρίου είναι χρήσιμη η εξοικείωση του εκπαιδευτικού με Η/Υ, με τη δυνατότητα δημιουργίας group στο Facebook ή με τη δυνατότητα δημιουργίας blog (π.χ. [Weebly](#), [Wordpress](#) κ.ά.). Εφόσον δημιουργηθεί group στο Facebook ή στο διαδίκτυο, κρίνεται αναγκαία η προηγούμενη ενημέρωση και συναίνεση των γονέων και του διευθυντή της σχολικής μονάδας. Είναι, επίσης, απαραίτητη η συνεργασία του εκπαιδευτικού με τον υπεύθυνο χειριστή της επίσημης σχολικής ιστοσελίδας για την ανάρτηση και υλοποίηση μέρους των εργασιών των μαθητών. Είναι απαραίτητη και η εξοικείωση εκπαιδευτικού-μαθητών με την ταινία «Της Κακομοίρας». Εάν κριθεί ότι υπάρχει χρόνος για να προβληθεί όλη η ταινία, θα πρέπει προηγουμένως να υπάρξει έγκριση του σχολικού συμβούλου σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις. Σε επίπεδο υλικοτεχνικών υποδομών, είναι καλό τα μέρη του σεναρίου που περιλαμβάνουν τη χρήση οπτικοακουστικών μέσων να υλοποιούνται σε κατάλληλη αίθουσα πολλαπλών χρήσεων ή εργαστήριο πληροφορικής, όπου υπάρχουν βιντεοπροβολέας, Η/Υ, ηχεία και πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο στηρίζεται στην αρχή του blended learning (face2face παραδοσιακή διδασκαλία με τη μέθοδο της διάλεξης, ατομική και ομαδική έρευνα στο διαδίκτυο, ασύγχρονη μάθηση στο διαδίκτυο, ατομικές και ομαδικές εργασίες). Συγκεκριμένα, το σενάριο καλλιεργεί τον κριτικό γραμματισμό εξασκώντας τους μαθητές στο να διαβάζουν «ανάμεσα στις γραμμές» εντοπίζοντας κίνητρα, στάσεις και σκοπιμότητες πίσω από τον λόγο των ομιλητών και ανακαλύπτοντας παράλληλα ότι ο προφορικός λόγος και η αξιολόγησή τους σε «ανώτερο» ή «κατώτερο» είναι κοινωνική κατασκευή και όχι φυσική προδιάθεση. Επιπλέον, το σενάριο προωθεί και τον ψηφιακό γραμματισμό, καθώς ωθεί τους μαθητές στη χρήση του e-mail, στην έρευνα στο διαδίκτυο και στη χρήση και εξοικείωση με αυτό μέσω του Facebook ή του blog.

Σε ό,τι αφορά το γνωστικό επίπεδο των μαθητών, το σενάριο χρησιμοποιεί την αρχή της βιωματικότητας για να καλλιεργήσει τους γνωστικούς μηχανισμούς της αντίληψης, της προσοχής, την αφαιρετική και τη μεταγνωστική ικανότητα. Η προσοχή εξασφαλίζεται από τον βαθμό προσήλωσης του μαθητή στο οπτικό-ακουστικό ερέθισμα. Η αντίληψη καλλιεργείται μέσα από τον γνωστικό μηχανισμό του εκτελεστικού ελέγχου πάνω στο δοθέν ερέθισμα, όπου ο μαθητής καλείται να ερμηνεύσει το ερέθισμα, να απομονώσει την περιττή πληροφορία και να κρατήσει την ουσιαστική (αφααιρετική ικανότητα). Η μεταγνωστική ικανότητα εξασφαλίζεται

με τις δραστηριότητες του σεναρίου που καλούν τον μαθητή να αναστοχαστεί επάνω στη γνώση που κέρδισε και να είναι σε θέση να ξέρει τι είναι αυτό που γνωρίζει (συνειδητή ενημερότητα).

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η έννοια της γλωσσικής διδασκαλίας είναι συχνά είτε ασαφής είτε παρεξηγημένη. Δεν είναι λίγες οι φορές που εκφράστηκε ένας προβληματισμός στο κατά πόσο μπορεί το σχολείο να διδάξει κάτι το οποίο ήδη το παιδί γνωρίζει και χειρίζεται αποτελεσματικά πριν πάει σχολείο. Η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από το ουσιαστικό ερώτημα «τι διδάσκουμε σε ένα παιδί όταν διδάσκουμε γλώσσα;» Η ίδια η έννοια της διδασκαλίας της γλώσσας υπολανθάνει την πεποίθηση πως ο μαθητής βρίσκεται σε μία γνωστική πορεία που απαιτεί είτε διόρθωση είτε ενίσχυση. Αυτή η διάσταση της γλωσσικής διδασκαλίας με τη σειρά της οδηγεί στην πεποίθηση ότι υπάρχει ένα «λάθος» στις γλωσσικές γνώσεις του μαθητή και ότι η διδασκαλία τον επαναφέρει στον «σωστό» δρόμο. Όμως η γλωσσολογική επιστήμη ξεκάθαρα έχει αποδείξει ότι:

α) Πολύ πριν πάει το παιδί σχολείο, επικοινωνεί ικανοποιητικά με το περιβάλλον του.

β) Δεν υπάρχει λάθος στη γλώσσα εφόσον επιτυγχάνεται η επικοινωνία, η ανταλλαγή μηνυμάτων πομπού και δέκτη. Αν παράγεται νόημα κατανοητό η γλώσσα χρησιμοποιείται σωστά.

γ) Αυτό το οποίο θεωρείται λάθος στη γλωσσολογία δεν είναι ούτε το συντακτικό ούτε το γραμματικό λάθος, αλλά η αδυναμία του ομιλητή να επιλέξει το κατάλληλο ύφος στην κατάλληλη επικοινωνιακή περίσταση.

δ) Στο ελληνικό σχολείο, η γλωσσική διδασκαλία συχνά νοείται ως η μετάδοση ενός γνωστικού αντικειμένου, ενώ κατά βάση είναι (ή πρέπει να είναι) η καλλιέργεια μιας (επικοινωνιακής) δεξιότητας.

Για εμάς τους εκπαιδευτικούς και δη τους δασκάλους της γλώσσας η πρόκληση της γλωσσικής διδασκαλίας είναι πολλαπλή: αφενός παρασυρόμαστε σε έναν στείρο φορμαλισμό, αφετέρου ξεχνάμε ότι αυτό που καλούμαστε να διδάξουμε οι μαθητές μας ήδη το γνωρίζουν! Συχνά παραγνωρίζουμε το γεγονός ότι συχνές παιδαγωγικές αρχές και διδακτικές προσεγγίσεις έρχονται σε αντίφαση ή αντίθεση η μία με την άλλη.

Για παράδειγμα, συχνά επικαλούμαστε την αρχή της βιωματικότητας στη διδασκαλία. Ο όρος «βιωματικότητα» περιγράφει την κατεύθυνση στην εκπαίδευση που δίνει βαρύτητα στην πεποίθηση ότι ο μαθητής δείχνει ενδιαφέρον στη διδασκαλία, εάν πιστέψει ότι το αντικείμενό της έχει άμεση σχέση με την καθημερινή του πραγματικότητα και την κοινωνική του ζωή (Saljo 1996· Wertsch 1991). Από την άλλη μεριά, ζητάμε συχνά από τους μαθητές μας να γράψουν μία επιστολή (στον δήμαρχο, τον πρωθυπουργό, την τοπική εφημερίδα κ.α.) στην οποία θα εκφράζουν την άποψή τους για το θέμα που τους απασχολεί (καταστροφή περιβάλλοντος, δημιουργία πάρκου κ.ο.κ). Η συγγραφή μιας επιστολής είναι μία άσκηση ύφους, είναι η άσκηση πάνω σε μία συγκεκριμένη γλωσσική δεξιότητα, πάνω σε ένα συγκεκριμένο κειμενικό είδος, όμως είναι αναμφίβολο κατά πόσο τα παιδιά γράφουν στην καθημερινότητά τους επιστολές. Εδώ φαίνεται, λοιπόν, ότι το επικοινωνιακό πλαίσιο της επιστολής (που ζητά η γλωσσική διδασκαλία) συχνά έρχεται σε αντίθεση με τη βασική παιδαγωγική αρχή (όπως αυτή της βιωματικότητας).

Αυτά τα εγγενή προβλήματα της διδακτικής πράξης μας αναγκάζουν να αναθεωρήσουμε τη γλωσσική διδασκαλία. Η αναθεώρηση αυτή θα πρέπει να αξιοποιήσει όλες τις σύγχρονες διδακτικές πρακτικές, όλα τα σύγχρονα εποπτικά μέσα, διότι (Αποστολίδου 2006):

Θα πρέπει να πάψουμε να αντιμετωπίζουμε την ανάγνωση ως δραστηριότητα ανταγωνιστική προς την εικόνα, προς την τεχνολογία, προς άλλες κοινωνικές δραστηριότητες, αλλά, αντιθέτως, να την εντάξουμε σε ένα πολιτισμικό συνεχές που περιλαμβάνει και συσχετίζει μεταξύ τους όσο

το δυνατόν περισσότερες πλευρές της καθημερινής ζωής: το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, τις εφημερίδες και τα περιοδικά, τον κινηματογράφο, τις βιβλιοθήκες, τα βιβλιοπωλεία.

Αυτή, λοιπόν, η αναθεώρηση της γλωσσικής διδασκαλίας μας επιτρέπει να επιστρέψουμε στη βασική αρχή της γλώσσας: την επικοινωνία. Το παρόν σενάριο – πέρα από τους επιμέρους σκοπούς ή στόχους – φιλοδοξεί μία επιστροφή της διδασκαλίας πάνω στον βασικό πυρήνα της επικοινωνίας που είναι η ομιλία και το ύφος. Αυτή η επιστροφή στην ομιλία είναι με τη σειρά της μια εκ νέου ανακάλυψη του Λόγου και προϋποθέτει την εναλλαγή των ρόλων «ομιλητή» - «ακροατή». Οι μαθητές με το παρόν σενάριο θα εξασκηθούν στην ακρόαση και στην ομιλία, θα μιλήσουν και θα ακούσουν τους άλλους να μιλάνε. Μέσα από αυτή την αλληλεπίδραση θα στοχαστούν πάνω στα ποιοτικά χαρακτηριστικά της γλώσσας αλλά πολύ περισσότερο θα αναγνωρίσουν ότι η γλώσσα είναι μία κοινωνική κατασκευή. Μέσα σε αυτό το θεωρητικό πλαίσιο το σενάριο ακολουθεί μεθόδους διδασκαλίας (παραδοσιακές και μετασχηματιστικές) και χρησιμοποιεί τις νέες τεχνολογίες. Συγκεκριμένα, η μεθοδολογική μας προσέγγιση μπορεί να συνοψιστεί στην θέση του Philip Cohen (1996):

Χρειάζεται να καταλάβουμε από πού έρχονται οι διάφοροι μαθητές: θα έχουν διαφορετικές, καθορισμένες από την ιδιαίτερη κουλτούρα τους, στρατηγικές ανάγνωσης των κειμένων και των εικόνων. Αυτές θα πρέπει ταυτόχρονα να τις σεβαστούμε και να τις αμφισβητήσουμε, όπως κι εκείνοι με τη σειρά τους, να είμαστε σίγουροι, θα αμφισβητήσουν τις δικές μας ερμηνείες. Με άλλα λόγια, αυτός ο «χώρος αναπαράστασης» (η σχολική τάξη) είναι στην πραγματικότητα ένα πλαίσιο διαπραγμάτευσης σημασιών (το μάθημα), στο οποίο οφείλουμε να μπούμε με τους μαθητές μας, χωρίς καμιά εγγύηση για το αποτέλεσμα, και οπωσδήποτε χωρίς καμιά άρρητη παραδοχή ότι εμείς έχουμε τη «σωστή» αντίληψη.

Επίσης, το σενάριο χρησιμοποιεί την έβδομη τέχνη, τον ελληνικό κινηματογράφο όχι μόνο ως οπτικοακουστικό μέσο αλλά ως κειμενικό είδος με τους δικούς του γλωσσικές κώδικες. Οι ελληνικές ταινίες, τόσο αγαπητές σε μικρούς και μεγάλους, τμήμα της σύγχρονης πολιτιστικής μας παράδοσης, με το σενάριο αυτό μετατρέπονται από έργα τέχνης σε εκπαιδευτικά εργαλεία και καλούν τους μαθητές όχι απλά να τις δούνε με «άλλο μάτι», αλλά να τις μελετήσουν ως φορέα νοήματος και γλωσσικής επικοινωνίας.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Αν πρέπει να συνοψίσουμε τον θεματικό πυρήνα του σεναρίου σε μία φράση αυτή θα ήταν: «Το λάθος στη γλώσσα είναι η αδυναμία να επιλέξει κανείς το σωστό ύφος στην κατάλληλη επικοινωνιακή περίσταση». Στο τέλος της υλοποίησης του σεναρίου οι μαθητές θα είναι σε θέση:

- να αναγνωρίσουν την ελληνική γλώσσα συνολικά (όχι μόνο την επίσημη)·
- να κατανοήσουν ότι το «αστείο» στη γλωσσική εκφορά διαλέκτων είναι αποτέλεσμα των κοινωνικών διαστάσεων που έχει η γλώσσα (και η γλωσσική διδασκαλία)·
- να κατανοήσουν ότι υπάρχει ένα και μόνο γλωσσικό λάθος και αυτό είναι το ακατάλληλο ύφος στη δοθείσα επικοινωνιακή περίσταση·
- να αναγνωρίσουν την πλούσια γλωσσική ποικιλία που ήδη διαθέτουν από το δικό τους οικογενειακό περιβάλλον ή τον κοινωνικό τους περίγυρο·
- να αντιληφθούν το τόσο σημαντικό είναι το να ξέρει κανείς τι λέει, πότε το λέει, γιατί και σε ποιον το λέει·
- να κατανοήσουν τη διάκριση ότι στο σχολείο δε μαθαίνουμε τα «σωστά» ελληνικά αλλά τα επίσημα ελληνικά (και έτσι, με τη σειρά του, να αρθεί το γλωσσικό στερεότυπο ότι η διάλεκτος είναι «κατώτερη» γλωσσική διάσταση

της επίσημης γλώσσας).

- να κατανοήσουν ότι στη γλώσσα εκείνο που έχει σημασία είναι το νόημα και η επικοινωνία (πολλές φορές η ίδια λέξη έχει πολλές σημασίες και ο διαφορετικός χειρισμός της γλώσσας και το διαφορετικό ύφος αναδεικνύουν τη διαφορετική σημασία της λέξης).

Συχνά οι μαθητές νομίζουν ότι οι γλωσσικές τους επιλογές είναι λανθασμένες και αυτό το λάθος προκύπτει από την αδυναμία τους να βρουν γραμματικά σωστούς τύπους ή λέξεις. Αυτή η άποψη των μαθητών ενισχύεται από τον τρόπο διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος στο ελληνικό σχολείο. Η Φραγκουδάκη (2001) παρατηρεί:

«Ξαναπές το πιο σωστά» λένε πολύ συχνά δάσκαλοι και καθηγητές ή «πες το καλύτερα» ή «αυτό δεν λέγεται». Σύμφωνα με την άποψη της γλωσσικής επιστήμης, διδάσκουν στα παιδιά ένα μεγάλο επιστημονικό λάθος. Στην προτροπή «ξαναπές το πιο σωστά» ή «καλύτερα» υποκρύπτεται μια ολόκληρη θεωρία για τη γλώσσα, σύμφωνα με την οποία «σωστή» είναι μόνο η πρότυπη γλώσσα και το νόημα είναι ένα, ίδιο και εκ των προτέρων δοσμένο, εφόσον υπάρχουν δύο τρόποι να το εκφράσει κανείς, ένας «σωστός» και ένας «λαθεμένος». Δεν υπάρχει γλώσσα ή γλωσσική ποικιλία πιο σωστή από άλλες γιατί ακριβώς, αντίθετα με την άποψη για τη μία «σωστή» εκδοχή του λόγου που διδάσκουν τα σχολεία, κάθε αλλαγή λεξιλογίου, σύνταξης, προφοράς ή ύφους αλλάζει και το νόημα. Όταν οι δάσκαλοι λένε «πες το καλύτερα» ή «πιο σωστά», εννοούν «πες το στην πρότυπη γλώσσα». Το επιστημονικό και παιδαγωγικό λάθος είναι ότι παρουσιάζουν την πρότυπη γλώσσα ως πιο «σωστή», ενώ είναι γλώσσα κατάλληλη για να παράγει μηνύματα διαφορετικά από άλλες γλωσσικές ποικιλίες.

Παρακολουθώντας τον Ζήκο, κεντρικό πρόσωπο στην ελληνική ταινία «Της Κακομοίρας», να επικοινωνεί με τους άλλους κινηματογραφικούς χαρακτήρες, οι μαθητές θα δούνε ότι η γλώσσα είναι ένα πλούσιο σύνολο από πολλές ομιλούμενες ποικιλίες (τοπικές, κοινωνικές διαλέκτους, τεχνητούς κώδικες, ιδιώματα, διάφορα ύφη, αργκό, μυστικές γλώσσες). Αυτή η διάσταση της γλώσσας είναι και η βασική

στοχοθεσία της εναρκτήριας θεματικής ενότητας του σχολικού βιβλίου Νεοελληνικής Γλώσσας για την Α΄ Λυκείου. Ανάμεσα, λοιπόν, στις πολλές ποικιλίες είναι και η πρότυπη (standard) γλώσσα, αυτή την οποία ζητούμε από τους μαθητές μας να παρουσιάσουν στα γραπτά τους. Αυτή η επίσημη γλώσσα είναι προϊόν επιλογής και γι' αυτό τον λόγο λέμε ότι η γλώσσα είναι κοινωνική κατασκευή. Όταν γίνεται αυτή η επιλογή, οι γλωσσολόγοι καταγράφουν τον τύπο της προφοράς ή της σύνταξης που χρησιμοποιούν οι ανώτερες κοινωνικές τάξεις-ομάδες των μορφωμένων στην πρωτεύουσα ή στα μεγάλα αστικά κέντρα (τα κριτήριά τους είναι κοινωνικά) και στη συνέχεια, όλες τις άλλες πλούσιες γλωσσικές ποικιλίες τις ονομάζουν «διαλέκτους» ή «γραμματικές εξαιρέσεις» οι οποίες νοούνται από τους μαθητές ως παρεκκλίσεις της μιας «σωστής» γλωσσικής – επίσημης νόρμας. Αυτή η διαδικασία είναι επιλογή, που σημαίνει ότι υπολανθάνει αξιολογικός χαρακτηρισμός και ιεραρχική δομή. Σύμφωνα με τη γλωσσολογία, σωστό είναι αυτό που λέει η γλωσσική κοινότητα και όλες οι γλωσσικές ποικιλίες – μπορεί να μην είναι επίσημες – αλλά – γλωσσολογικά – είναι εξίσου σωστές:

Όλες οι γλώσσες είναι συστήματα πλουσιότατα και περίπλοκα και περιέχουν διάφορες ποικιλίες, κώδικες, ιδιώματα και ύφη. Η ελληνική γλώσσα αποτελείται από πολλές ποικιλίες, που διαφέρουν ανάμεσα τους στο λεξιλόγιο, στη σύνταξη και στη φωνολογία (προφορά). Για παράδειγμα, το ρήμα «μπερδεύω» ή «μπερδεύομαι» στην ηπειρώτικη διάλεκτο είναι «σμποδεύω» ή «σμποδεύομαι», την κατσικά στην Κρήτη τη λένε «αίγα», το «κοροϊδεύω» στα Επτάνησα είναι «κογιονάρω» και στα Δωδεκάνησα ο «τρελός» είναι «κουζουλός». Επίσης στην πρότυπη γλώσσα λέμε «περιθωριακός» και «φίλος» ή «φίλε μου», ενώ στην αργκό των νέων λέμε «φρικιό» και «κολλητός» ή «δικέ μου». Η γραμματική της πρότυπης γλώσσας δέχεται ότι τα ρήματα μιλώ, λέω και τα συνώνυμά τους συντάσσονται με γενική (σου μιλώ, μου λέει). Πολλές τοπικές διάλεκτοι, με πρώτη τη μακεδονική, τα συντάσσουν με αιτιατική (σε μιλώ, με λέει). Σύμφωνα με τη γραμματική του σχολείου, η προσωπική αντωνυμία που έχει θέση αντικειμένου

μπαίνει πριν από το ρήμα, οι Κύπριοι όμως και οι Κρητικοί λένε «βλέπω τον», «είπα της», δηλαδή τη βάζουν μετά το ρήμα. Το ρήμα «φτιάχνω» στη Ρούμελη, στη Θεσσαλία και σε πολλά νησιά αντιστοιχεί στο «σιάνω», το χέρι στην Κρήτη είναι θηλυκό και λέγεται «σ»έρα (με παχύ το σ), οι Κύπριοι και οι Ηπειρώτες λένε πεντακό«σ»α (με παχύ το σ), στην Ήπειρο το τζάμι λέγεται «τζ»άμι (με παχύ το τζ), στη Θεσσαλία και στη Ρούμελη το τελικό φωνήεν των λέξεων δεν προφέρεται και οι ομιλητές λένε το «χέρ'» ή το «πανέρ'». Στις λαϊκές γλωσσικές ποικιλίες των μεγάλων αστικών κέντρων οι ομιλητές προφέρουν «κεωνία», «υπερεσία», «η κλοτσά», «τα τραπέζα». (Φραγκουδάκη 2001)

Με το σενάριο οι μαθητές θα είναι σε θέση να κατανοήσουν ότι στο σχολείο δε μαθαίνουμε «σωστά» ελληνικά αλλά τα επίσημα ελληνικά. Όλες οι γλωσσικές επιλογές είναι σωστές, εφόσον πετυχαίνεται η επικοινωνία και τηρείται το κατάλληλο ύφος. Αυτός είναι και ο δεύτερος σημαντικός στόχος του σεναρίου: γλωσσικό λάθος είναι το ακατάλληλο για την περίπτωση επικοινωνιακό ύφος. Χρησιμοποιώ το σωστό ύφος σημαίνει ότι ελέγχω τον εαυτό μου και τις γλωσσικές μου επιλογές, επειδή το νόημα στη γλώσσα δεν το δίνουν οι λέξεις, ούτε η σύνταξη, αλλά εξαρτάται από την περίπτωση επικοινωνίας:

Ας πάρουμε την πολύ απλή πρόταση: «Τι κάνεις;», (α) «Τι κάνεις, Γιάννη;» ρωτάει ο Κώστας τον Γιάννη, τον οποίο συναντά στο δρόμο και έχει καιρό να τον δει. Όπως καταλαβαίνει κάθε ελληνόφωνος, η ερώτηση είναι τελετουργική και αποτελεί στερεότυπη εισαγωγή στο διάλογο, (β) «Τι κάνεις, Γιάννη;» ρωτάει η Ελένη, που μπαίνει στο δωμάτιο και βλέπει τον Γιάννη, ανεβασμένο σε μια καρέκλα, να καρφώνει. Εννοεί (κυριολεκτικά) τι είναι αυτό που κάνεις, (γ) «Τι κάνεις, Γιάννη;» ρωτάει η μητέρα του Γιάννη, που τον βρίσκει μπροστά στο ανοιχτό ψυγείο ενώ είναι άρρωστος και δεν πρέπει να φάει. Δεν πρόκειται για ερώτηση, όπως και πάλι ο καθένας καταλαβαίνει, αλλά για επίπληξη. Τρεις διαφορετικές συνθήκες επικοινωνίας και η ίδια μικρή πρόταση με τις ίδιες τρεις λέξεις έχει τελείως διαφορετικά νοήματα, η κατανόηση των οποίων προϋποθέτει

τη γνώση της περίστασης επικοινωνίας, δηλαδή ποιος μιλάει, ποια στιγμή, σε ποιον, σε ποιον κώδικα [...] αντίθετα με τις κοινές πεποιθήσεις, **το νόημα δεν το παράγει η κυριολεξία.** Η πολυσημία των λέξεων επιβάλλει την παραγωγή σημασιών, που είναι διαφορετικές σε κάθε χρήση, ανάλογα με τα διαφορετικά γλωσσικά, επικοινωνιακά και κοινωνικά συμφραζόμενα της περίστασης επικοινωνίας. Αν πάρουμε, π.χ., το νόημα της λέξης ώρα, θα διαπιστώσουμε ότι σημαίνει και κάτι διαφορετικό, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση. «Δεν έχω ώρα» λέει η Ελένη στον Γιάννη, που της ζητάει να του ζεστάνει το φαγητό. «Τι ώρα είναι αυτή;» λέει ο πατέρας στο γιο, που μπαίνει στο σπίτι. «Βρε Μαρία, μια ώρα να γεμίσεις ένα ποτήρι νερό;» φωνάζει η μητέρα στην κόρη, η οποία άργησε δυο λεπτά. «Ωρα είναι να μας πεις ότι φοβάσαι» λέει γελαστά ο γιατρός στον Κωστάκη προτού του κάνει ένεση. «Μήπως έχετε ώρα;» ρωτάει ένας νέος με χαμόγελο τη φοιτήτρια που περιμένει το λεωφορείο. «Ωρα για ύπνο» φωνάζει ο πατέρας στα παιδιά, «θέλετε μαγειρευτό ή της ώρας;» ρωτάει το γκαρσόνι στο εστιατόριο. «Ωρες ώρες μου 'ρχεται να παρατήσω το φροντιστήριο» λέει ο μαθητής του λυκείου κ.λπ. Το νόημα παράγει ο χειρισμός της γλώσσας από τον ομιλητή, μέσα στην κάθε φορά διαφορετική περίσταση επικοινωνίας, ανάλογα με τον επικοινωνιακό στόχο. Για παράδειγμα, «πιάσε μου, ρε Μανόλη, να χαρείς, εκείνο το βιβλίο...» είναι φράση που μπορούμε να πούμε στον αδελφό ή στο φίλο μας και σημαίνει φιλικό αίτημα να μας δώσει το βιβλίο. Δεν μπορούμε τη φράση αυτή να την πούμε στο διευθυντή μας γιατί η ίδια φράση, «πιάσε μου, ρε διευθυντή, να χαρείς, το βιβλίο...», στην άλλη περίσταση επικοινωνίας δεν παράγει τα ίδια μηνύματα· αντίθετα παράγει μηνύματα υβριστικά (αναίδειας, αμφισβήτησης). Η κατάλληλη διατύπωση για την περίσταση επικοινωνίας με το διευθυντή είναι: «Κύριε Παπαδόπουλε, μου δίνετε, σας παρακαλώ, το βιβλίο;». Από την άλλη μεριά η διατύπωση που είναι κατάλληλη για την περίσταση επικοινωνίας με τον ιεραρχικά ανώτερο (διευθυντή) είναι τελείως ακατάλληλη για την περίσταση επικοινωνίας με οικείο συνομιλητή. Αν κάποιος πει στον

*αδελφό του τον Θανάση «κύριε Θανάση, μου δίνετε το βιβλίο, σας παρακαλώ;»,
θα μεταδώσει μηνύματα ειρωνείας και σαρκασμού. (Φραγκουδάκη 2001)*

Ο βασικότερος, λοιπόν, στόχος του σεναρίου αυτού είναι να αναδείξει αυτές τις άγνωστες πτυχές της γλώσσας και να καλέσει τους μαθητές να τις ανακαλύψουν, αξιοποιώντας την ταινία «Της Κακομοίρας». Ένα πλήθος εξαιρετικών ηθοποιών ερμηνεύουν ποικίλους και χαρακτηριστικούς λαϊκούς τύπους. Καθένας από αυτούς έχει τις δικές του μορφωτικές αποσκευές, το δικό του ξεχωριστό πολιτιστικό υπόβαθρο και, φυσικά, τον δικό του ξεχωριστό τρόπο ομιλίας - ύφους ανάλογα με την επικοινωνιακή κατάσταση στην οποία εμπλέκεται. Η ταινία αυτή, εξαιρετικά αγαπητή στο ευρύ κοινό, δίνει μια πρώτης τάξεως ευκαιρία στον δάσκαλο και τους μαθητές να εξερευνήσουν εκ νέου τις διάφορες ελληνικές ποικιλίες (κώδικες, ύφη) που μας επιτρέπουν να δημιουργούμε κάθε φορά διαφορετικό νόημα, ανάλογα με τον επικοινωνιακό μας στόχο, μέσα από την έβδομη τέχνη.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Λαμβάνοντας υπόψη τα όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως, στο τέλος του σεναρίου οι μαθητές θα είναι σε θέση να γνωρίζουν ότι:

- η επίσημη γλώσσα του σχολείου είναι προϊόν κοινωνικής επιλογής·
- ο πλούτος της γλώσσας φαίνεται από τις ποικιλίες της·
- ο πετυχημένος ομιλητής είναι αυτός που ξέρει να μιλάει με τον κατάλληλο τρόπο την κατάλληλη στιγμή·
- η σωστή χρήση της γλώσσας είναι η σωστή επιλογή ύφους την κατάλληλη στιγμή·
- το να μπορεί κανείς να επιλέγει το σωστό ύφος τη σωστή στιγμή και το να μπορεί να εκφράζεται μεταφορικά είναι δείγμα ευφυΐας·
- το ύφος που χρησιμοποιούμε όταν μιλάμε φανερώνει το ήθος, την προσωπικότητα και τον χαρακτήρα τους·

- οι ιδιωτισμοί καθιστούν τον καθημερινό λόγο ζωντανό, ευχάριστο, ενδιαφέρον·
- το «αστείο» που υπάρχει στις διαλέκτους όταν αυτές ακούγονται είναι κοινωνικό στερεότυπο που στηρίζεται στη λανθασμένη αξιολόγηση των διαλέκτων–ιδιωμάτων ως «κατώτερα» έναντι στην επίσημη γλώσσα·
- ο γλωσσικός θησαυρός της μητρικής τους γλώσσας είναι προσωπική τους κατάκτηση και πολιτιστικός τους φορέας·
- ο γραπτός λόγος καλύπτει διαφορετικές ανάγκες και έχει εξίσου διαφορετικές απαιτήσεις από τον προφορικό·
- ο καλός ομιλητής είναι ο καλός ακροατής και το αντίστροφο·
- δεν υπάρχει ανώτερη ή κατώτερη, καλύτερη ή χειρότερη γλώσσα, όλες οι γλώσσες είναι άριστες, εάν η χρήση τους παράγει το κατάλληλο νόημα στην κατάλληλη στιγμή.

Γραμματισμοί

Ο βασικός θεματικός πυρήνας του σεναρίου είναι το γλωσσικό ύφος και η σωστή του χρήση για κάθε περίπτωση επικοινωνίας. Για να κατανοήσουν οι μαθητές τη γλώσσα, κλειδί είναι το επικοινωνιακό πλαίσιο. Καλλιεργείται ο κριτικός γραμματισμός μέσα από τις ΤΠΕ (χρησιμοποιώντας διαδίκτυο και πολυτροπικά κείμενα), σύμφωνα με τον οποίο οι μαθητές αναγνωρίζουν ποιος γράφει – μιλά, σε ποιον απευθύνεται και με τι στόχο γράφτηκαν, σε τι μας ενδιαφέρει εμάς το περιεχόμενο του (γραπτού - προφορικού) λόγου και ποιος από τους ομιλητές – ηθοποιούς μας αρέσει και γιατί (είτε για το περιεχόμενο είτε για το ύφος). Με τον τρόπο αυτό οι μαθητές καλούνται να διαβάζουν «ανάμεσα στις γραμμές» (Φραγκουδάκη 2001: 133). Σε ό,τι αφορά τον προφορικό λόγο, το σενάριο και η διδακτική αξιοποίηση της ταινίας φιλοδοξεί να εκπαιδεύσει τους μαθητές να ακούνε «ανάμεσα στις γραμμές», δηλαδή:

- να αναγνωρίζουν σε διάφορα είδη λόγου: την ηλικία, το φύλο, την κοινωνική τάξη·

- να αντιλαμβάνονται αν μιλάει ο ομιλητής με την ιδιότητα του γονιού, του συγγενούς, του φίλου, του γνώστη, του αφεντικού κ.ο.κ.
- να διαπιστώνουν αν μιλάει τυπικά, αυθόρμητα, προσεγμένα.
- να εντοπίζουν αν χρησιμοποιεί ο ομιλητής την πρότυπη γλώσσα, μια διάλεκτο, την καθημερινή γλώσσα της οικειότητας κ.ο.κ.
- να «διαβάζουν» κριτικά την οπτική εικόνα της κινηματογραφική ταινίας και να εντοπίζουν πίσω από τη δύναμη της εικόνας τη δύναμη του λόγου αλλά και τις (δυναμικές ή στατικές) σχέσεις που υπολανθάνουν πίσω από τον λόγο, μέσα στα γλωσσικά συμφραζόμενα.

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο περιγράφεται μέσα από το τρίπτυχο γνώσεις – στάσεις – δεξιότητες. Στηρίζεται στην πεποίθηση πως η γλωσσική διδασκαλία που ασκεί στην αποκρυπτογράφηση του λόγου των άλλων (προφορικού και γραπτού) θα είχε τα ακόλουθα αποτελέσματα στους μαθητές (Φραγκουδάκη 2001: 133):

- θα τους επέτρεπε να κατανοήσουν πλήρως τη μεγάλη χρησιμότητα της πρότυπης – επίσημης και όλων των επίσημων ποικιλιών της γλώσσας.
- θα διευκόλυνε και θα επιτάχυνε την άριστη εκμάθηση της πρότυπης γλώσσας.
- θα διευκόλυνε την εκμάθηση άλλων ποικιλιών και άλλων γλωσσών.
- θα συνέβαλε στην κατανόηση κειμένων άλλων εποχών.
- θα έκανε τους μαθητές (αντί παθητικούς δέκτες) επαρκείς «αναγνώστες του λόγου των εξουσιών».

Η κατανόηση της λειτουργίας της γλώσσας από τα παιδιά και τους νέους όλων των κοινωνικών ομάδων έχει μεγάλη κοινωνική σημασία, γιατί αν τα παιδιά αποκτούσαν την ικανότητα να είναι επαρκείς δέκτες των έμμεσων μηνυμάτων που εκπέμπει ο λόγος, αρχίζοντας να καταλαβαίνουν (χωρίς παρανόηση) τα κρυφά μηνύματα στον λόγο τον διατυπωμένο σε κώδικα, που δεν τους είναι οικείος, να καταλαβαίνουν τα άρρητα μηνύματα του ιεραρχικά ανώτερου συνομιλητή, του

δασκάλου, του διευθυντή, του εξεταστή και αργότερα του δημοσιογράφου, του διαφημιστή, του πολιτικού, δε θα γίνονταν εύκολα θύματα των παγίδων που στήνει ο λόγος (π.χ. ο λόγος της πολιτικής, της διαφήμισης, ο δυσνόητος επιστημονικός λόγος κ.λπ.). Επίσης, εάν η γλωσσική διδασκαλία ασκούσε τα παιδιά ώστε να γίνουν κριτικά ευαίσθητοι δέκτες του τι καταφέρνουν με τη γλώσσα οι άλλοι, θα πετύχαινε να γίνουν και αποτελεσματικοί πομποί. Έτσι, λοιπόν, στον τομέα των γνώσεων το σενάριο:

- βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν ότι το να μιλάει κανείς σωστά σημαίνει να μιλάει με το κατάλληλο ύφος στην κατάλληλη στιγμή·
- παρουσιάζει στους μαθητές τη γλωσσική ποικιλία ως το ζωντανό στοιχείο της γλώσσας·
- οδηγεί τους μαθητές στη σημασία που έχει η μεταφορική σκέψη και η ικανότητα για μεταφορική έκφραση·
- βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν ότι αυτό που θεωρείται ως επίσημη γλώσσα είναι μία κοινωνική κατασκευή και επομένως προϊόν συνειδητής και όχι «φυσικής» επιλογής·
- περιγράφει τη γλώσσα στους μαθητές όχι ως ένα στατικό–γνωστικό αντικείμενο, αλλά ως μία «ζωντανή» κοινωνική δραστηριότητα.

Στον τομέα των στάσεων το σενάριο:

- βοηθά τους μαθητές να αναθεωρήσουν τυχόν αρνητικά στερεότυπα που είχαν απέναντι σε τοπικά ιδιώματα ή διαλέκτους·
- δείχνει στους μαθητές ότι το «αστείο» των διαλέκτων είναι προϊόν αξιολόγησης που κρύβει η κοινωνική διαστρωμάτωση και ιεραρχία·
- παρουσιάζει στους μαθητές εναλλακτικές, πιο ευχάριστες, βιωματικές και διασκεδαστικές μορφές γλωσσικής διδασκαλίας αναδεικνύοντας τον επικοινωνιακό ρόλο που έχει η γλώσσα·

- οδηγεί τους μαθητές στη συνειδητοποίηση του σημαντικού ρόλου που έχει η καθημερινή αλληλεπίδραση μέσω της (συν)ομιλίας στην καθημερινή τους ζωή.
- καλλιεργεί την ενσυναίσθηση δείχνοντας εμπειρίες μαθητών που βρέθηκαν σε ξένα γλωσσικά περιβάλλοντα και τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν.

Στο επίπεδο των δεξιοτήτων το σενάριο:

- βοηθώντας τους μαθητές να καταλάβουν τη σκοπιμότητα που εκφράζουν διαφορετικές γλωσσικές επιλογές τους εξασκεί στο να γίνουν αποτελεσματικότεροι πομποί βελτιώνοντας, έτσι, τις επικοινωνιακές δεξιότητές τους.
- στοχεύει στην αυτονομία του σπουδαστή αλλά και στην ομαδική συνεργασία μέσα από ατομικές και ομαδικές εργασίες και παιχνίδια ρόλων.
- βοηθά στη διάκριση ιδιώματος και ιδιωτισμού.
- στηρίζεται στη μεταγνωστική ικανότητα των μαθητών και παράλληλα την ενισχύει μέσα από επαναληπτικές δραστηριότητες.
- καλλιεργεί την αφαιρετική ικανότητα, την αντίληψη, την προσοχή και τη μνήμη με τη χρήση οπτικοακουστικών μέσων.
- δίνει έμφαση στη συνειδητή ενασχόληση του μαθητή με τη δραστηριότητα που αναλαμβάνει να φέρει εις πέρας.
- δημιουργεί κριτικούς «αναγνώστες» της κινηματογραφικής εικόνας και καλλιεργεί το ιδανικό του ενεργητικού θεατή.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Αφόρμηση για τη σύνταξη του σεναρίου αποτέλεσε ο προβληματισμός μου για την ποιότητα της γλωσσικής διδασκαλίας στο σχολείο, η ανάγκη να ξεφύγει το μάθημα από τα πλαίσια του στείρου φορμαλισμού και η πεποίθηση πως ο όρος «σωστή διδασκαλία της γλώσσας» είναι μάλλον ατυχής, διότι το σχολείο θα πρέπει να

«καλλιιεργεί» τις επικοινωνιακές δεξιότητες των μαθητών και όχι να «ιδιδάσκει». Αυτό σημαίνει ότι μιλάμε πλέον για γλωσσική καλλιέργεια και όχι για γλωσσική διδασκαλία.

Επίσης, αφόρμηση αποτέλεσε και η δομή του σχολικού βιβλίου που παρουσιάζει τα ιδιώματα, τους ιδιωτισμούς και τις διαλέκτους φορμαλιστικά και – κατά την προσωπική μου εκτίμηση – τυποποιημένα και αποστασιοποιημένα, ως ένα «γλωσσικό Άλλο», που χάθηκε στον χρόνο και δε μιλιέται πια, χωρίς να αναδεικνύει τον γλωσσικό πλούτο που κρύβεται σε αυτήν τη γλωσσική ποικιλία. Για παράδειγμα, στο σχολικό βιβλίο της Έκθεσης (σελίδες 24-25), τα γλωσσικά ιδιώματα εμφανίζονται σα συννεφάκια πάνω από ανθρώπους με παραδοσιακές στολές – ενδυμασίες, δίνοντας την εντύπωση ότι είναι κάτι παλιό, «εξωτικό», παρωχημένο, κάτι που αφορούσε κάποτε κάποιους άλλους ανθρώπους, Έλληνες μεν, αλλά όχι εμάς, ενώ η φωτογραφία του νέου με τα τριαντάφυλλα έρχεται κάπως παράκαιρη και «άσχετη», καθώς δεν υπάρχει πουθενά κάποια νοηματική ή εννοιολογική σχέση για τη σύνδεση ιδιώματος – ιδιωτισμού. Επιπλέον, το βιβλίο παρουσιάζει κάποιες δυσκολίες όταν προσπαθεί να αναπαραστήσει σε κειμενική μορφή τον ηχητικό πλούτο των κατά τόπους ιδιωμάτων, κάτι που θα γινόταν καλύτερα με τη χρήση οπτικοακουστικών μέσων, ειδικά μέσω της ταινίας «Της Κακομοίρας», όπου ο μαθητής θα έχει την ευκαιρία και να «δει» την εναλλαγή ειρωνικού – λυρικού ύφους αλλά και να ακούσει την ηχητική ποικιλία των ελληνικών ιδιωμάτων σε διάλογους όπως:

Κυρ-Παντελής: Ήταν ένα ανοιζιάτικο πρωινό και εγώ ξεφόρτωνα σαρδέλες.

Ζήκος: Τι κρίμα να μην είμαι εκεί να σε φωτογραφίσω, ρε κερατά.

Κυρ-Παντελής: Εξ' αίφνης κάτω από το γαλάζιο τ' ουρανού, τη βλέπω να στρίβει τη γωνία και τάκα τάκα τα τακουνάκια στο τσιμέντο στα πλακάκια.

Ζήκος: Πιδί φέρε ένα λουκούμι στο παιδί. [Παύση] Έφτασεεε!

γραπτού, υβριδικού (μείξη προφορικού και γραπτού) και πολυτροπικού λόγου και να μπορούν να τις χρησιμοποιούν στον λόγο τους.

γ) Να αποκτήσουν δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού τέτοιες, ώστε να χρησιμοποιούν με επάρκεια τις Νέες Τεχνολογίες τόσο ως παιδαγωγικά μέσα, όσο και ως μέσα για γράψιμο/ προσωπική έκφραση, διάβασμα και επικοινωνία.

Με τους αξιακούς στόχους οι μαθητές και οι μαθήτριες επιδιώκεται:

α) Να είναι σε θέση να εκτιμούν τη γλώσσα των άλλων ως ισότιμη, κάτι που είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία όπως η ελληνική, και γενικότερα να σέβονται και να εκτιμούν την πολιτισμική και γλωσσική διαφορετικότητα.

β) Να χειρίζονται τον λόγο με δημοκρατικό τρόπο σεβόμενοι και σεβόμενες τις απόψεις των άλλων και κυρίως να είναι σε θέση να εκφράζουν με παρηρησία τις προσωπικές τους πεποιθήσεις, χωρίς να προσβάλλουν τις πεποιθήσεις των άλλων.

γ) Να μπορούν να αντιστέκονται διά του λόγου σε κάθε μορφή εξουσιαστικού αυθαίρετου λόγου και των παρεπόμενων αυτού.

στ) Να είναι σε θέση να αναγιγνώσκουν και να αντιλαμβάνονται πώς δομούνται μέσω του λόγου διαφορετικές οπτικές για τον κόσμο (π.χ. κριτική κατανόηση του δημόσιου λόγου, ΜΜΕ κ.λπ.).

θ) Να κατανοήσουν ότι τα νέα μέσα επικοινωνίας (τηλεόραση, Νέες Τεχνολογίες) αποτελούν εγγενές στοιχείο της σύγχρονης κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής πραγματικότητας, στο πλαίσιο των οποίων πρέπει να κατανοούνται οι κειμενικές πρακτικές που αναπτύσσονται σε αυτά.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνται κυρίως ως μεταγνωστικό εργαλείο με το οποίο οι μαθητές καλούνται να δείξουν αυτά που ξέρουν. Με τη χρήση τους τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο οι μαθητές εξοικειώνονται, γίνονται αποτελεσματικότεροι χρήστες και παράλληλα τους δίνεται μια ευκαιρία όχι μόνο να εκφραστούν ψηφιακά

αλλά και να αναπτύξουν μία γνωστική πτυχή στην προσπάθεια δόμησης του «ψηφιακού» εαυτού, κάτι που άλλωστε είναι και η ουσία του ψηφιακού γραμματισμού.

Κείμενα

Κατά την ανάπτυξη του σεναρίου μέσα στην τάξη χρησιμοποιούνται τα εξής κείμενα και οι εξής δεσμοί, με τη σειρά ανάπτυξης της διδακτικής πορείας:

- Επιλεγμένα αποσπάσματα από την ταινία «Της Κακομοίρας» του Ντίνου Κατσουρίδη (1963) η οποία είναι βασισμένη στο ομώνυμο θεατρικό έργο των Χρήστου και Γιώργου Γιαννακόπουλου:

[Απόσπασμα 1](#)

[Απόσπασμα 2](#)

[Απόσπασμα 3](#)

[Απόσπασμα 4](#)

- Κείμενο με τίτλο [«Δεν υπάρχει λάθος στη γλώσσα»](#) (σε ελεύθερη διασκευή και γλωσσικά εξομαλυμένο για τις ανάγκες της τάξης) στο Φραγκουδάκη, Α. 2001. Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες, τόμος Α, Κοινωνικές Ταυτότητες / Ετερότητες – Κοινωνικές Ανισότητες, Διγλωσσία και Σχολείο. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Κεφάλαιο 2.
- Κείμενο με τίτλο [«Η παραγωγή νοήματος στη γλώσσα»](#) (σε ελεύθερη διασκευή και γλωσσικά εξομαλυμένο για τις ανάγκες της τάξης) στο Φραγκουδάκη, Α. 2001. Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες, τόμος Α, Κοινωνικές Ταυτότητες / Ετερότητες – Κοινωνικές Ανισότητες, Διγλωσσία και Σχολείο. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Κεφάλαιο 2.
- Κείμενο με τίτλο [«Τι έφερές μαζί σου στο σχολείο;»](#) της Βασιλείας Κούρτη Καζούλλη από το: Cummins, J. 2002. *Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση:*

Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας, εκδόσεις Gutenberg.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Στάδιο 1 (2 ώρες)

1η ώρα (45 λεπτά): ΤΠΕ – Εργαστήριο πληροφορικής. Οι μαθητές χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες και κάθονται στους σταθμούς εργασίας τους. Τους δίνεται η οδηγία να ανοίξουν τα σημειωματάρια τους και να πληκτρολογήσουν στον φυλλομετρητή τους τη διεύθυνση [της ιστοσελίδας](#) του μαθήματος από όπου θα κατεβάσουν τα φύλλα εργασίας τους. Υπάρχουν δύο φύλλα εργασίας. Στο πρώτο δουλεύουν οι ομάδες Α και Β και στο δεύτερο οι ομάδες Γ και Δ (διαφορετικές ομάδες δουλεύουν πάνω στο ίδιο θέμα). Στην πρώτη ώρα οι ομάδες Α και Β μελετούν το [Απόσπασμα 1](#) και οι ομάδες Γ και Δ μελετούν το [Απόσπασμα 2](#). Στα φύλλα εργασίας υπάρχουν μια σειρά από ερωτήσεις. Μόλις οι μαθητές κατεβάσουν τα φύλλα εργασίας τους δίνουμε τις εξής οδηγίες: «Θα εργαστείτε σαν ομάδα. Πληκτρολογήστε στο φύλλο εργασίας τα ονόματά σας (ή το όνομα της ομάδας σας). Διαβάστε πρώτα προσεκτικά τις ερωτήσεις. Στη συνέχεια θα παρακολουθήσετε ένα απόσπασμα από την ελληνική ταινία «Της Κακομοίρας». Μπορείτε να κρατάτε σημειώσεις στο πρόχειρό σας. Μην ξεχνάτε να σώσετε τη δουλειά σας στην επιφάνεια εργασίας!». Στο τέλος των φύλλων εργασίας υπάρχουν ομαδικές και ατομικές εργασίες των μαθητών για το σπίτι, τις οποίες ο εκπαιδευτικός μπορεί να παρακάμψει ή να τροποποιήσει ανάλογα με το επίπεδο των μαθητών. Η εργασία των μαθητών πάνω στον λόγο της κυρά Δέσποινας προς τη Λίτσα μπορεί να θεωρηθεί παραγωγή λόγου. Η επόμενη ατομική εργασία εξετάζει διαθεματικά τις σχέσεις των δύο φύλων και συνδέει το μάθημα της Γλώσσας με το μάθημα της Λογοτεχνίας. Εφόσον οι μαθητές έχουν διδαχθεί το ποίημα του Νεκρού Αδερφού, θα μπορέσουν να συνδέσουν το «προξενητάδες» του ποιήματος με τον θεσμό της προξενίας της Κυρά Δέσποινας και να αναπτύξουν τις απόψεις τους πάνω σε αυτό.

2η ώρα (45 λεπτά): Όλες οι ομάδες παρακολουθούν τα 2 αποσπάσματα στα οποία δούλεψαν. Στη συνέχεια κάθε μέλος κάθε ομάδας παρουσιάζει στην ολομέλεια τα αποτελέσματα της μελέτης τους. Υπάρχουν 6 ερωτήσεις σε κάθε φύλλο εργασίας και παρουσιάζει την απάντηση σε κάθε ερώτηση διαφορετικός μαθητής. Ο εκπαιδευτικός καταγράφει τις απαντήσεις των μαθητών στον πίνακα. Εντοπίζονται σημεία όπου υπάρχει ομοιότητα ή διαφορά απόψεων. Στη λήξη της ώρα οι μαθητές σώζουν τη δουλειά τους και ο εκπαιδευτικός μαζεύει τα αρχεία με τα φύλλα εργασίας των μαθητών από την επιφάνεια εργασίας και είτε τα εκτυπώνει, είτε τα σώζει σε φορητό σκληρό δίσκο (φλασάκι), είτε ζητά από τους μαθητές να του στείλουν τα αρχεία ηλεκτρονικά στο e-mail του ή να τα αναρτήσουν οι ίδιοι στην ιστοσελίδα του μαθήματος.

Στάδιο 2 (2 ώρες)

Ακολουθείται η ίδια διαδικασία με το πρώτο στάδιο για την πρώτη και δεύτερη ώρα. Οι μαθητές χωρίζονται σε 4 ομάδες και οι ομάδες Α και Β εργάζονται στο [Απόσπασμα 3](#) και οι ομάδες Γ και Δ εργάζονται στο [Απόσπασμα 4](#). Στο μεταξύ ο εκπαιδευτικός πρέπει να έχει σε ηλεκτρονική μορφή τις ομαδικές και ατομικές εργασίες των μαθητών που είχαν για το σπίτι τους. Η ατομικές εργασίες του 3ου και 4ου αποσπάσματος είναι απαιτητικές και μπορούν να τροποποιηθούν ανάλογα με το επίπεδο και τις απαιτήσεις της τάξης. Στην ατομική εργασία (Α) οι μαθητές θα πρέπει να εντοπίσουν τη διαχρονικότητα της ελληνικής συνήθειας να παντρεύονται μόνο όταν έχουν λύσει το οικονομικό τους ζήτημα. Ο Αργύρης τώρα μπορεί να παντρευτεί επειδή παίρνει καλύτερο μισθό («που ένα κατοστάρικο που ένα σαραντάρι που με ιδρώτα το βγάζω»). Στη (Β) ο μαθητής κινείται σε 3 επίπεδα σκέψης: α) πρέπει να σκεφτεί τους ειρμούς, την πορεία σκέψης των χαρακτήρων, β) να βρει τη λογική αλληλουχία τους και γ) να εκφράσει λεκτικά-γραφτά τις σκέψεις των κινηματογραφικών προσώπων φιλτράροντάς τες μέσα από το δικό του προσωπικό αισθητικό κριτήριο. Στη (Γ) οι μαθητές θα πρέπει να είναι σε θέση να εντοπίσουν το

παλιό και συνάμα επίκαιρο τρόπο εύρεσης εργασίας (με μέσον – ρουσφέτι στη ΔΕΗ μέσω της επέμβασης του θείου του Αργύρη). Στη (Δ) οι μαθητές θα συγκρίνουν την καφετέρια της εποχής με τη σημερινή καφετέρια και να σχολιάσουν τους αξιολογικούς χαρακτηρισμούς των θαμώνων τότε και σήμερα. Στην (Ε) θα πρέπει να δοθεί έμφαση στη διαθεματικότητα με την «Αρπαγή της γυναίκας του Διγενή» και να γίνουν οι απαραίτητοι συσχετισμοί με την αρπαγή της ωραίας Ελένης ή τον μύθο των Δαναϊδων και να γίνουν απαραίτητες συγκρίσεις του τότε με το σήμερα.

Στάδιο 3 (2 ώρες)

1η ώρα (45 λεπτά): Σχολική τάξη. Παιχνίδι ρόλων. Οι μαθητές και οι μαθήτριες χωρίζονται σε ομάδες και ο εκπαιδευτικός μοιράζει σε φυλλάδιο τις σκηνές από την ταινία που θα αναπαραστήσουν. Διανομή ρόλων. Στην εκδραμάτιση των διαλόγων δίνεται έμφαση στην πιστή αναπαράσταση του εκφραστικού ύφους και της κινησιολογίας των χαρακτήρων της ταινίας. Επίσης, την ίδια ώρα οι μαθητές και οι μαθήτριες μπορούν να εκφωνήσουν τον λόγο με τα επιχειρήματα της κυρά Δέσποινας προς τη Λίτσα.

2η ώρα (45 λεπτά): Ανατροφοδότηση μαθητών από τις γραπτές – ομαδικές και ατομικές – εργασίες τους. Δίνεται έμφαση στα κοινά σημεία που κατέγραψε η έρευνα των μαθητών και σε θέματα ύφους και χρήσης της γλώσσας.

Στάδιο 4 (2 ώρες)

1η ώρα (45 λεπτά): Σχολική τάξη. Μελέτη κειμένου. Οι μαθητές χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες και σε όλες διανέμεται το κείμενο της Φραγκουδάκη [«Δεν υπάρχει λάθος στη γλώσσα»](#). Οι μαθητές διαβάζουν το κείμενο και απαντούν στο φύλλο εργασίας τις ερωτήσεις. Τα ερωτήματα είναι τα εξής:

1. Να εξηγήσετε με δικά σας λόγια τι θεωρείται από τη σύγχρονη επιστήμη της γλωσσολογίας ως «γλωσσικό λάθος.» [Με την ερώτηση αυτή ο μαθητής θα πρέπει

να μετουσιώσει – μετασχηματίσει σε γραπτό κείμενο αυτά που άκουσε από την προηγούμενη συζήτηση.]

2. Ο Ζήκος και τα άλλα πρόσωπα της ταινίας μιλάνε καλά ελληνικά; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. [Ο μαθητής θα πρέπει να δικαιολογήσει την απάντησή του με αποσπάσματα από το κείμενο, οπότε ελέγχεται η ικανότητα ανάγνωσης και ανάλυσης του κειμένου, όπως και τεκμηρίωσης των απαντήσεών του.]
3. Γιατί οι άνθρωποι γελάνε όταν ακούνε κάποιον να μιλάει «χωριάτικα»; [Ο μαθητής θα πρέπει να δικαιολογήσει την απάντησή του με αποσπάσματα από το κείμενο, οπότε ελέγχεται η ικανότητα ανάγνωσης και ανάλυσης του κειμένου, όπως και τεκμηρίωσης των απαντήσεών του εντοπίζοντας τώρα όμως τα γλωσσικά στερεότυπα].
4. Να εξηγήσετε με δικά σας λόγια πως σχετίζεται η γλώσσα με την κοινωνική τάξη. [Ο μαθητής που έχει καταλάβει θα πρέπει να είναι σε θέση να μιλήσει για τα γλωσσικά στερεότυπα και για το γεγονός ότι αυτοί που μιλούν διαφορετικά, μιλάνε έτσι επειδή δεν έτυχε να μάθουν στο σχολείο την επίσημη ελληνική γλώσσα. Αυτό που δεν ξέρουν είναι μια μορφή της ελληνικής γλώσσας και όχι ότι μιλάνε λάθος επειδή μιλάνε διαφορετικά. Μιλάνε σωστά επειδή παράγεται νόημα].
5. Να εξηγήσετε με δικά σας λόγια αν είναι ή δεν είναι λάθος να λέμε «αθρόπιοι», «κινηματογράφος», «κενονία» και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. [Ο μαθητής θα πρέπει να βρει την απάντηση από το κείμενο. Οι ερωτήσεις εξετάζουν την ικανότητα του μαθητή να κατανοεί, να ερμηνεύει και να αναλύει ένα κείμενο. Εξετάζουν παράλληλα και τις φορμαλιστικές και τις ερμηνευτικές ικανότητές του.]

2η ώρα (45 λεπτά): Οι μαθητές παρουσιάζουν τις απαντήσεις τους. Ο εκπαιδευτικός γράφει τα κυριότερα σημεία των παρουσιάσεων στον πίνακα. Στο στάδιο αυτό περνάμε στο δεύτερο μέρος του σεναρίου, όπου αναλύουμε τον κοινωνικό λόγο και μπαίνουμε στην ουσία του ζητήματος που μας απασχολεί. Ο εκπαιδευτικός ξεκινά με μια συζήτηση στην τάξη η οποία επικεντρώνεται στο ερώτημα αν οι μαθητές

πιστεύουν ότι ο Ζήκος μιλάει καλά ελληνικά ή όχι. Με την ερώτηση αυτή ανιχνεύουμε τις στάσεις των μαθητών απέναντι στην επίσημη γλώσσα. Η απάντηση που περιμένουμε από τους μαθητές είναι να μας πούνε ότι ο Ζήκος δε μιλάει καλά ελληνικά και διαβάζουμε το κείμενο όπου η συζήτηση περιστρέφεται στο νοηματικό πυρήνα του κειμένου που λέει ότι «λάθος στη γλώσσα είναι το λανθασμένο ύφος».

Η συζήτηση πρέπει να στραφεί και να παραμείνει στην επιστημονική άποψη της γλωσσολογίας ότι δεν υπάρχει λάθος στη γλώσσα παρά μόνο στο ακατάλληλο ύφος. Η συζήτηση πρέπει, επίσης, να σταθεί στη φράση ότι είναι διαφορετικό «το να μιλάει ο Ζήκος αστεία» και διαφορετικό «το να μιλάει λάθος». Το αστείο προκαλεί γέλιο, δηλαδή συναισθηματική αντίδραση σε ένα λογικό παράδοξο, το λάθος όμως σημαίνει ότι δεν παράγεται νόημα. Τα ερωτήματα στα οποία εστιάζουμε είναι:

- Καταλαβαίνουμε τι λέει ο Ζήκος όταν μιλάει;
- Παράγεται νόημα από τις γλωσσικές επιλογές του;
- Παράλληλα με το αστείο της ταινίας, καταλάβαμε τι εννοούσε όταν έλεγε «Υπουργείο Υγρασίας»;

Επίσης, διαβάζοντας το κείμενο της Φραγκουδάκη πρέπει να επικεντρώσουμε και στο ότι: «*Το «αστείο» στην απλώς διαφορετική φωνολογία πηγάζει από την κοινωνική προκατάληψη που θεωρεί κατώτερες τις διάφορες ποικιλίες της εθνικής γλώσσας εκτός από την πρότυπη.*» Στο σημείο αυτό μπαίνουμε στα γλωσσικά στερεότυπα του λαού απέναντι στη γλώσσα και βλέπουμε πλέον τη γλώσσα όχι ως φυσική αλλά ως κοινωνική κατασκευή. Επίσης, είναι σημαντικό για το σενάριο να τονιστεί και ένα άλλο σημείο του κειμένου, η άποψη, δηλαδή, ότι: «*Σύμφωνα με τις γλωσσικές επιστήμες, ο ομιλητής που λέει «οι αθρώποι» ή «ο κινηματογράφος» δεν κάνει λάθος, απλώς ακολουθεί κανόνες φωνολογίας και τονισμού άλλης ποικιλίας της εθνικής γλώσσας, τονίζει και προφέρει σύμφωνα με μια από τις λαϊκές διαλέκτους. Ο ομιλητής που λέει «η κενωνία, η υπερεσία, η κλοτσά, τα τράπεζα, μέσα-όζω, στεναχώρια» και άλλα πολλά (που δεν έχει καταγράψει κανείς εξαιτίας της προκατάληψης που βαραίνει πάνω στη γλώσσα την οποία μιλούν οι λαϊκές κοινωνικές κατηγορίες) δεν κάνει*

«λάθος», απλώς ακολουθεί φωνολογικούς κανόνες άλλων ποικιλιών της γλώσσας από την πρότυπη.» Μέσα από την κουβέντα οι μαθητές θα πρέπει να καταλάβουν ότι:

- Ο Ζήκος δε μιλάει λάθος.
- Ο Ζήκος μιλάει αστεία.
- Το αστείο πηγάζει από την αξιολόγηση των διαφορετικών φωνητικών επιλογών ως κατώτερες σε σχέση με την πρότυπη γλώσσα του σχολείου (πιθανόν ο Ζήκος να μιλούσε διαφορετικά αν δεν ήταν τελειόφοιτος μόνο της 4ης Δημοτικού.)
- Το λάθος πηγάζει από το λανθασμένο ύφος που δεν παράγει νόημα.

Στη συνέχεια παρουσιάζουμε τα φύλλα εργασίας των μαθητών από το 1ο στάδιο και μελετούμε στην τάξη την δεύτερη ερώτηση: «Να σημειώσετε μερικά εκφραστικά λάθη». Παροτρύνουμε τους μαθητές μας να ελέγξουν αν πράγματι έχουν σημειώσει εκφραστικά λάθη. Μήπως θεώρησαν ως λάθος τα ιδιώματα και τους ιδιωτισμούς; Αυτό που δηλαδή θεωρείται ως γλωσσικός πλούτος της γλώσσας; Είναι πραγματικά λάθη εφόσον παράγουν νόημα; Μιλάμε για «σωστούς» και «λάθος» γλωσσικούς τύπους ή μήπως για «αποδεκτούς» ή μη «αποδεκτούς»; Πότε οι γλωσσικοί τύποι που σημείωσαν οι μαθητές ως λάθη είναι αποδεκτοί ή όχι; Ακολουθεί συζήτηση πάνω σε αυτά τα ερωτήματα.

Στάδιο 5 (2 ώρες)

1η ώρα (45 λεπτά): Σχολική τάξη. Μελέτη κειμένου. Οι μαθητές χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες και σε όλες διανέμεται το κείμενο της Φραγκουδάκη «[Η παραγωγή νοήματος στη γλώσσα](#)». Στη συνέχεια συζητάμε για την παραγωγή νοήματος και μελετούμε από τα φύλλα εργασίας των μαθητών την ερώτηση που αφορά την πολυσημία της φράσης «αδερφέ μου» στην ταινία. Η φράση αυτή – με βάση και τα όσα διαβάσαμε στο κείμενο έχει μία ή πολλές σημασίες; Σε ποιες περιπτώσεις πρέπει ή δεν πρέπει να την χρησιμοποιούμε; Τι πρέπει να προσέχουμε στην καθημερινή μας ομιλία;

2η ώρα (45 λεπτά): Σχολική τάξη. Μελέτη κειμένου. Οι μαθητές διατηρούν τις ομάδες και σε όλες διανέμεται το κείμενο «[Τι έφερες μαζί σου στο σχολείο:](#)» της

Βασιλείας Κούρτη-Καζούλλη. Το κείμενο περιγράφει την αληθινή ιστορία της συγγραφέως η οποία σε μικρή ηλικία, μετανάστρια σε ξένη χώρα, αφηγείται το περιστατικό με την δασκάλα της η οποία πέταξε στα σκουπίδια τα κουλουράκια της μαμάς της. Τα κουλουράκια συμβολίζουν τη γλώσσα και τον πολιτισμό. Ακολουθεί συζήτηση για τα γλωσσικά στερεότυπα ή τον γλωσσικό ρατσισμό. Σεβόμαστε τη γλώσσα των συνομιλητών, αναπτύσσουμε στάσεις ανοχής απέναντι στο διαφορετικό. Πόσες φορές κοροϊδέψαμε κάποιον για τον τρόπο που μιλάει; Ήταν αστεία η γιαγιά μας όταν μιλούσε σε άλλα ιδιώματα; Πόσο δύσκολο είναι να μάθουμε να μιλάμε «καλά», την επίσημη δηλαδή γλώσσα του κράτους στο οποίο βρισκόμαστε; Έτυχε ποτέ να πάμε σε ξένο μέρος – σε ξένη χώρα και να μιλήσουμε τη γλώσσα του κράτους; Δυσκολευτήκαμε; Πώς θα μας φαινόταν αν γελούσαν μαζί μας; Πόσο πληγώνει αυτή η συμπεριφορά; Σύνοψη των όσων μάθαμε - κλείσιμο σεναρίου. (Εναλλακτικά μπορεί να δοθεί ένα επιπλέον δίωρο για την παραγωγή γραπτού λόγου με αφορμή το κείμενο της Κούρτη-Καζούλλη.)

3. Τι δουλειά κάνει ο Ζήκος; Υπάρχουν σήμερα τέτοιες δουλειές;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Επισκεφτείτε την [Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας](#) και καταγράψτε τη διαφορά των φράσεων: «[επισημως](#)» - «[ανεπισημως](#)» και «[αρραβωνιασμένος](#)» - «[λογοδοσμένος](#)»;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Τι εννοούν τα πρόσωπα του αποσπάσματος με τις παρακάτω φράσεις και ποιο είναι το ύφος τους όταν τις χρησιμοποιούν;

Πρόσωπο	Φράση	Σημασία	Ύφος
	« <i>Βάλε ένα μεζέ ρε Παντελή</i> » « <i>Το πονάει το μαγαζί</i> »		
	« <i>Θα σφάζω ρέγγα</i> »		

- Από πού βγήκε η λέξη «ρε» και τι δηλώνει η χρήση της και με τι ύφος τη χρησιμοποιεί ο Ζήκος στο απόσπασμα;
- Τι σημαίνει η λέξη «μπακαλόγατος» και με τι ύφος χρησιμοποιείται στο απόσπασμα;
- Να μελετήσετε τους ορισμούς των εννοιών «διάλεκτος», «ιδίωμα», «ιδιωματισμός», «ιδιωτισμός» από την Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας και να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση:

Στο [Απόσπασμα 1](#) τα πρόσωπα που μιλάνε χρησιμοποιούν:

- (Α) διαλέκτους
- (Β) ιδιώματα
- (Γ) ιδιωματισμούς
- (Δ) ιδιωτισμούς

Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με παραδείγματα. Να στείλετε τις απαντήσεις σας στο e-mail του καθηγητή ή να τις αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του μαθήματος.

Ατομική εργασία στο σπίτι:

Μελετήστε το [Απόσπασμα 2](#) και απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

A. (1). Ποια είναι τα κίνητρα του Κυρ Παντελή και της Κυρά Δέσποινας; (2). Πώς φαίνεται αυτό στον λόγο τους και πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος της συνομιλίας τους;

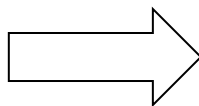
B. Ας υποθέσουμε ότι είστε η κυρά Δέσποινα. Στην επόμενη συνάντηση στην τάξη θα εκφωνήσετε έναν φανταστικό λόγο, σύμφωνα με τον οποίο θα πρέπει να πείσετε τη Λίτσα να παντρευτεί τον κυρ Παντελή. Μελετήστε ξανά το [Απόσπασμα 2](#). Με βάση το απόσπασμα αυτό, ποια θα είναι τα επιχειρήματά σας; Προσοχή! Στον λόγο σας θα πρέπει να υιοθετήσετε το ύφος της κυρά Δέσποινας και τα επιχειρήματα του κυρ Παντελή! Να καταγράψετε τον λόγο σας είτε σε συνεχές κείμενο είτε σε μορφή σημειώσεων και να το στείλετε στο e-mail του καθηγητή ή να το αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του μαθήματος.

Γ. Τι συμπεράσματα βγάξετε για τη θέση της γυναίκας εκείνη την εποχή, για το πώς γίνονταν οι γάμοι και για τις αντιλήψεις των Ελλήνων εκείνη την εποχή για θέματα γάμου και γνωριμιών; Ποιο κείμενο από το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας σας έρχεται στο μυαλό και γιατί;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑ - Β

Διαβάστε προσεκτικά τις ερωτήσεις του φύλλου εργασίας. Στη συνέχεια παρακολουθείστε το [Απόσπασμα 1](#) από την ελληνική ταινία «Της κακομοίρας» και απαντήστε στις ερωτήσεις:

Ομαδική εργασία στην τάξη:

1. Προσέξτε στο απόσπασμα το ύφος του Ζήκου όταν μιλάει στον κυρ-Παντελή. Σε κάποιο σημείο το ύφος αλλάζει. Να καταγράψετε ποια είναι αυτά τα δύο είδη ύφους του Ζήκου και να βρείτε αν αυτή η αλλαγή στο ύφος του έχει σχέση με το θέμα συζήτησης.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....Να καταγράψετε μερικά εκφραστικά λάθη!

.....

.....

.....

.....

.....

2. Τι δουλειά κάνει ο Ζήκος; Υπάρχουν σήμερα τέτοιες δουλειές;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Επισκεφτείτε την [Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας](#) και καταγράψτε τη διαφορά των φράσεων: «[επισημως](#)» - «[ανεπισημως](#)» και «[αρραβωνιασμενος](#)» - «[λογοδοσμενος](#)»;

.....

.....

.....

.....

.....

4. Τι εννοούν τα πρόσωπα του αποσπάσματος με τις παρακάτω φράσεις και ποιο είναι το ύφος τους όταν τις χρησιμοποιούν;

Πρόσωπο	Φράση	Σημασία	Ύφος
	« <i>Βάλε ένα μεζέ ρε Παντελή</i> » « <i>Το πονάει το μαγαζί</i> »		

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

	<p>«Θα σφάζω ρέγγα»</p>		
	<p>«Πάρε με με το καλό να γίνω μούσι να με ξουρίσεις!»</p>		

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Να καταγράψετε μερικές μεταφορές στα λόγια του Ζήκου.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ομαδική εργασία για το σπίτι:

Να επισκεφτείτε την [ιστοσελίδα του μαθήματος](#) και από τον σύνδεσμο Vlog να παρακολουθήσετε ξανά το [Απόσπασμα 1](#). Στη συνέχεια να επισκεφτείτε την [Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας](#) και με τη βοήθεια των ηλεκτρονικών της λεξικών ή και του διαδικτύου να βρείτε και να καταγράψετε την ερμηνεία των παρακάτω λέξεων – φράσεων:

- Από πού βγήκε η λέξη [«ρε»](#) και τι δηλώνει η χρήση της και με τι ύφος την χρησιμοποιεί ο Ζήκος στο απόσπασμα;
- Τι σημαίνει η λέξη [«μπακαλόγατος»](#) και με τι ύφος χρησιμοποιείται στο απόσπασμα;
- Να μελετήσετε τους ορισμούς των εννοιών [«διάλεκτος»](#), [«ιδίωμα»](#), [«ιδιωματισμός»](#), [«ιδιωτισμός»](#) από την Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας και να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση:

Στο [Απόσπασμα 1](#) τα πρόσωπα που μιλάνε χρησιμοποιούν:

- (Α) διαλέκτους
- (Β) ιδιώματα
- (Γ) ιδιωματισμούς
- (Δ) ιδιωτισμούς

Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με παραδείγματα. Να στείλετε τις απαντήσεις σας στο e-mail του καθηγητή ή να τις αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του μαθήματος.

Ατομική εργασία στο σπίτι:

Μελετήστε το [Απόσπασμα 2](#) και απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

A. (1). Ποια είναι τα κίνητρα του Κυρ Παντελή και της Κυρά Δέσποινας; (2). Πώς φαίνεται αυτό στον λόγο τους και πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος της συνομιλίας τους;

B. Ας υποθέσουμε ότι είστε η κυρά Δέσποινα. Στην επόμενη συνάντηση στην τάξη θα εκφωνήσετε έναν φανταστικό λόγο σύμφωνα, με τον οποίο θα πρέπει να πείσετε την Λίτσα να παντρευτεί τον κυρ Παντελή. Μελετήστε ξανά το [Απόσπασμα 2](#). Με βάση το απόσπασμα αυτό, ποια θα είναι τα επιχειρήματά σας; Προσοχή! Στον λόγο σας θα πρέπει να υιοθετήσετε το ύφος της κυρά Δέσποινας και τα επιχειρήματα του κυρ Παντελή! Να καταγράψετε τον λόγο σας είτε σε συνεχές κείμενο είτε σε μορφή

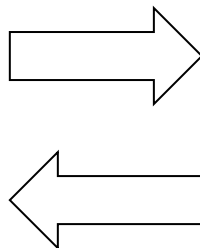

σημειώσεων και να το στείλετε στο e-mail του καθηγητή ή να το αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του μαθήματος.

Γ. Τι συμπεράσματα βγάζετε για τη θέση της γυναίκας εκείνη την εποχή, για το πώς γίνονταν οι γάμοι και για τις αντιλήψεις των Ελλήνων εκείνη την εποχή για θέματα γάμου και γνωριμιών; Ποιο κείμενο από το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας σας έρχεται στο μυαλό και γιατί;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑ - Γ

Διαβάστε προσεκτικά τις ερωτήσεις του φύλλου εργασίας. Στη συνέχεια παρακολουθείστε το [Απόσπασμα 2](#) από την ελληνική ταινία «Της κακομοίρας» και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις.

Ομαδική εργασία στην τάξη:

1. Ποιο είναι το ύφος του κυρ Παντελή στην κυρά Δέσποινα και ποιο είναι το δικό της απέναντι στον κυρ – Παντελή σε όλο το απόσπασμα; Έχει σχέση αυτή η διαφορά στο ύφος με το θέμα της συζήτησης;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Να καταγράψετε μερικά εκφραστικά λάθη!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Τι δουλειά κάνει η κυρά Δέσποινα; Υπάρχουν σήμερα τέτοιες δουλειές;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Η κυρά Δέσποινα χρησιμοποιεί τη φράση: «το εσκέφθης;» που είναι τύπος της καθαρεύουσας. Επισκεφτείτε την [Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας](#), καταγράψτε τι είναι η «[καθαρεύουσα](#)» και προσπαθήστε να εξηγήσετε γιατί η κυρά Δέσποινα χρησιμοποιεί «το εσκέφθης;» αντί του «το σκέφτηκες»;

.....

.....

.....

.....

.....

5. Τι εννοούν τα πρόσωπα του αποσπάσματος με τις παρακάτω φράσεις και ποιο είναι το ύφος τους όταν τις χρησιμοποιούν;

Πρόσωπο	Φράση	Σημασία	Ύφος
	<i>«Εμ, μπουμπούκι θα πάρω, τι θα πάρω; Πατσά νυκτός»</i> <i>«χτύπα ξύλο κυρά Δέσποινα»</i>		

	<p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ <i>επένδυση στην κοινωνία της γνώσης</i></p>	
<p>Ευρωπαϊκή Ένωση Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο</p>	<p>ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ</p>	<p>ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
<p>Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>		

	<p>«η γλώσσα σου δουλεύει με πετρογάζ»</p>		
	<p>«Με τι μούτρα να πάω»</p> <p>«Καλέ! Αυτή είναι σωστό μπουμπούκι!»</p> <p>«Το κορίτσι έπρεπε να το καλοπιάσεις, να το γλυκάνεις»</p> <p>«Ε, να τελειώνει πρώτα η δουλειά και μετά βλέπουμε;»</p>		

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Να καταγράψετε μερικές μεταφορές στα λόγια του κυρ – Παντελή και της κυρά Δέσποινας

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ομαδική γραπτή εργασία στο σπίτι:

Να επισκεφτείτε την [ιστοσελίδα του μαθήματος](#) και από τον σύνδεσμο Vlog να παρακολουθήσετε ξανά το [Απόσπασμα 2](#). Στη συνέχεια να επισκεφτείτε την [Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας](#) και με την βοήθεια των ηλεκτρονικών της λεξικών ή και του διαδικτύου να βρείτε και να καταγράψετε την ερμηνεία των παρακάτω λέξεων – φράσεων:

- [«να μη βασκαθείς»](#) (βασκαίνω)
- [«να του' κανες καμιά κανταδίτσα»](#) (καντάδα)
- Να μελετήσετε τους ορισμούς των εννοιών «[διάλεκτος](#)», «[ιδίωμα](#)», «[ιδιωματισμός](#)», «[ιδιωτισμός](#)» από την Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας και να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση: Στο [Απόσπασμα 2](#) τα πρόσωπα που μιλάνε χρησιμοποιούν:
(Α) διαλέκτους
(Β) ιδιώματα
(Γ) ιδιωματισμούς
(Δ) ιδιωτισμούς

Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με παραδείγματα. Να στείλετε τις απαντήσεις σας στο e-mail του καθηγητή ή να τις αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του μαθήματος.

Ατομική εργασία στο σπίτι:

Μελετήστε το [Απόσπασμα 2](#) και απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

A. (1). Ποια είναι τα κίνητρα του Κυρ Παντελή και της Κυρά Δέσποινας; (2). Πώς φαίνεται αυτό στον λόγο τους και πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος της συνομιλίας τους;

B. Ας υποθέσουμε ότι είστε η κυρά Δέσποινα. Στην επόμενη συνάντηση στην τάξη θα εκφωνήσετε έναν φανταστικό λόγο, σύμφωνα με τον οποίο θα πρέπει να πείσετε τη Λίτσα να παντρευτεί τον κυρ Παντελή. Μελετήστε ξανά το [Απόσπασμα 2](#). Με βάση το απόσπασμα αυτό, ποια θα είναι τα επιχειρήματά σας; Προσοχή! Στον λόγο σας θα πρέπει να υιοθετήσετε το ύφος της κυρά Δέσποινας και τα επιχειρήματα του

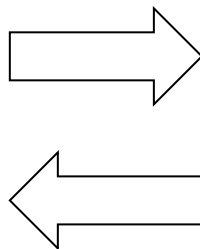

κυρ Παντελή! Να καταγράψετε τον λόγο σας είτε σε συνεχές κείμενο είτε σε μορφή σημειώσεων και να το στείλετε στο e-mail του καθηγητή ή να το αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του μαθήματος.

Γ. Τι συμπεράσματα βγάξετε για τη θέση της γυναίκας εκείνη την εποχή, για το πώς γίνονταν οι γάμοι και για τις αντιλήψεις των Ελλήνων εκείνη την εποχή για θέματα γάμου και γνωριμιών; Ποιο κείμενο από το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας σας έρχεται στο μυαλό και γιατί;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑ - Δ

Διαβάστε προσεκτικά τις ερωτήσεις του φύλλου εργασίας. Στη συνέχεια παρακολουθείστε το [Απόσπασμα 2](#) από την ελληνική ταινία «Της κακομοίρας» και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις.

Ομαδική εργασία στην τάξη:

2. Ποιο είναι το ύφος του κυρ Παντελή στην κυρά Δέσποινα και ποιο είναι το δικό της απέναντι στον κυρ Παντελή σε όλο το απόσπασμα; Έχει σχέση αυτή η διαφορά στο ύφος με το θέμα της συζήτησης;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Να καταγράψετε μερικά εκφραστικά λάθη!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Τι δουλειά κάνει η κυρά Δέσποινα; Υπάρχουν σήμερα τέτοιες δουλειές;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Η κυρά Δέσποινα χρησιμοποιεί τη φράση: «το εσκέφθης;» που είναι τύπος της καθαρεύουσας. Επισκεφτείτε την [Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας](#), καταγράψτε τι είναι η «[καθαρεύουσα](#)» και προσπαθήστε να εξηγήσετε γιατί η κυρά Δέσποινα χρησιμοποιεί «το εσκέφθης;» αντί του «το σκέφτηκες»;

.....

.....

.....

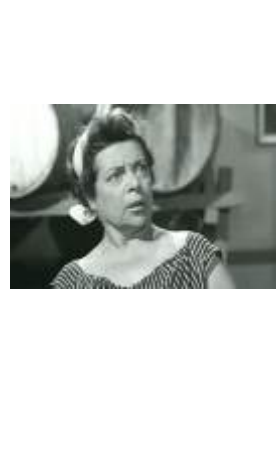
.....

.....

5. Τι εννοούν τα πρόσωπα του αποσπάσματος με τις παρακάτω φράσεις και ποιο είναι το ύφος τους όταν τις χρησιμοποιούν;

Πρόσωπο	Φράση	Σημασία	Ύφος
	«Εμ, μπουμπούκι θα πάρω, τι θα πάρω; Πατσά νυκτός» «χτύπα ζύλο κυρά»		

	<p>ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ <i>επένδυση στην κοινωνία της γνώσης</i></p>	
<p>Ευρωπαϊκή Ένωση Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο</p>	<p>ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ</p>	<p>ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
<p>Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>		

	<p><i>Δέσποινα»</i></p> <p><i>«η γλώσσα σου δουλεύει με πετρογκάζ»</i></p>		
	<p><i>«Με τι μούτρα να πάω»</i></p> <p><i>«Καλέ! Αυτή είναι σωστό μπουμπούκι!»</i></p> <p><i>«Το κορίτσι έπρεπε να το καλοπιάσεις, να το γλυκάνεις»</i></p> <p><i>«Ε, να τελειώνει πρώτα η δουλειά και μετά βλέπουμε;»</i></p>		

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Να καταγράψετε μερικές μεταφορές στα λόγια του κυρ Παντελή και της κυρά Δέσποινας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ομαδική γραπτή εργασία στο σπίτι:

Να επισκεφτείτε την [ιστοσελίδα του μαθήματος](#) και από τον σύνδεσμο Vlog και να παρακολουθήσετε ξανά το [Απόσπασμα 2](#). Στη συνέχεια να επισκεφτείτε την [Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας](#) και με τη βοήθεια των ηλεκτρονικών της λεξικών ή και του διαδικτύου να βρείτε και να καταγράψετε την ερμηνεία των παρακάτω λέξεων – φράσεων:

- [«να μη βασκαθείς»](#) (βασκαίνω)
- [«να του 'κανες καμιά κανταδίτσα»](#) (καντάδα)
- Να μελετήσετε τους ορισμούς των εννοιών «[διάλεκτος](#)», «[ιδίωμα](#)», «[ιδιοματισμός](#)», «[ιδιωτισμός](#)» από την Πύλη της Ελληνικής Γλώσσας και να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση: Στο [Απόσπασμα 2](#) τα πρόσωπα που μιλάνε χρησιμοποιούν:
(Α) διαλέκτους
(Β) ιδιώματα
(Γ) ιδιοματισμούς
(Δ) ιδιωτισμούς

Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με παραδείγματα. Να στείλετε τις απαντήσεις σας στο e-mail του καθηγητή ή να τις αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του μαθήματος.

Ατομική εργασία στο σπίτι:

Μελετήστε το [Απόσπασμα 2](#) και απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

A. (1). Ποια είναι τα κίνητρα του Κυρ Παντελή και της Κυρά Δέσποινας; (2). Πώς φαίνεται αυτό στον λόγο τους και πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος της συνομιλίας τους;

B. Ας υποθέσουμε ότι είστε η κυρά Δέσποινα. Στην επόμενη συνάντηση στην τάξη θα εκφωνήσετε έναν φανταστικό λόγο, σύμφωνα με τον οποίο θα πρέπει να πείσετε τη Λίτσα να παντρευτεί τον κυρ Παντελή. Μελετήστε ξανά το [Απόσπασμα 2](#). Με βάση το απόσπασμα αυτό, ποια θα είναι τα επιχειρήματά σας; Προσοχή! Στον λόγο σας θα πρέπει να υιοθετήσετε το ύφος της κυρά Δέσποινας και τα επιχειρήματα του

κυρ Παντελή! Να καταγράψετε τον λόγο σας είτε σε συνεχές κείμενο είτε σε μορφή σημειώσεων και να το στείλετε στο e-mail του καθηγητή ή να το αναρτήσετε στην ιστοσελίδα του μαθήματος.

Γ. Τι συμπεράσματα βγάξετε για τη θέση της γυναίκας εκείνη την εποχή, για το πώς γίνονταν οι γάμοι και για τις αντιλήψεις των Ελλήνων εκείνη την εποχή για θέματα γάμου και γνωριμιών; Ποιο κείμενο από το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας σας έρχεται στο μυαλό και γιατί;

Στάδιο 2

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑ - Α

Διαβάστε προσεκτικά τις ερωτήσεις του φύλλου εργασίας. Στη συνέχεια παρακολουθείστε το [Απόσπασμα 3](#) από την ελληνική ταινία «Της κακομοίρας» και απαντήστε στις ερωτήσεις.

Ομαδική γραπτή εργασία στην τάξη:

1. Ποιο ύφος χρησιμοποιεί ο Κιτσάρας: α) όταν μιλάει στο τηλέφωνο, β) όταν μιλάει στον Αργύρη, γ) όταν μιλάει στον Ζήκο και δ) όταν μιλάει στη Φιφίκα; Χρησιμοποιεί πάντα και σε όλους το ίδιο ύφος ή όχι και γιατί;

.....

.....

.....

.....

.....

2. (α) Ποιο είναι το ύφος του Ζήκου στον Κιτσάρα κατά τη διάρκεια της παραγγελίας; Αλλάζει, ναι ή όχι και γιατί; β) «Σπαγγοραμένε! Τσιγγούναρε! Σκωτσέζε!» Ποιο είναι το στερεότυπο εδώ;

.....

.....

.....

.....

.....

3. Ο Κιτσάρας χρησιμοποιεί λαϊκό ύφος (δημοτική γλώσσα) όταν λέει «Αμάν, αδερφέ μου, καλά που σε βρήκα!» και στη συνέχεια χρησιμοποιεί επίσημο ύφος (καθαρεύουσα γλώσσα) όταν λέει τη φράση «Ωραία εικόν! Πανόραμα!». Γιατί το κάνει αυτό; Τι θέλει να δείξει με τη χρήση της δημοτικής και τι με τη χρήση της καθαρεύουσας;

.....

.....

.....

.....

.....

4. Να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση δικαιολογώντας την επιλογή σας με φράσεις από την ταινία: Στο απόσπασμα 3 τα πρόσωπα που μιλάνε χρησιμοποιούν:

- (Α) διαλέκτους
- (Β) ιδιώματα
- (Γ) ιδιοματισμούς
- (Δ) ιδιωτισμούς

.....

.....

.....

.....

5. Πώς μιλάει ο Κιτσάρας: (Α) στη Λίτσα και γιατί χρησιμοποιεί επαναλαμβανόμενα το ρήμα «βάλε» και (Β) στη Φιφίκα; Γιατί ο Κιτσάρας είναι «υπό σκέψιν»; Ποια είναι η γλωσσική επιλογή του Κιτσάρα και τι μήνυμα θέλει να μεταδώσει στη Φιφίκα; Πώς του απαντάει η Φιφίκα και με τι ύφος;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ομαδική γραπτή εργασία στο σπίτι

Κάνοντας μία έρευνα στο διαδίκτυο να βρείτε τι σημαίνουν οι παρακάτω λέξεις - φράσεις:

- «Στέγνωσε το λαρύγγι μου» - «Φραγκάκι δικό σου βγήκε μια φορά»
- «Που το 'μαθες και το κασεράκι στο χωριό σας, εσείς κόβατε τον πατσά με το ψαλίδι»
- «Σάλτα (μέχρι το περίπτερο)!» - «Τώρα γιατί με σταυρώνεις;»
- «Να σε δω μια φορά να πάρεις μεγάλο και τι καλό στον κόσμο!»
- «Θα στην φάει την Φιφίκα!» - «Κάνε το σταυρό σου και βουρ!»
- «Η Λίτσα είναι φίνο γυναικάκι!» - «Σπαγγοραμένε! Τσιγγούναρε! Σκωτσέζε!»
- «Και να ξέρεις τώρα μου την άναψες και μένα, θα κουκουλωθώ»
- «Τζερεμές», «ζουμπάς», «φουμάρω», «μποναμάς»

Να απαντήσετε γραπτά στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Στο [Απόσπασμα 3](#) και στο [Απόσπασμα 4](#) υπάρχουν κάποιες λέξεις – φράσεις που είναι είτε παράγωγες από την αρχαία ελληνική γλώσσα είτε επιβίωσαν αυτούσιες από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Τι δείχνουν οι λέξεις αυτές για τη σύγχρονη ελληνική γλώσσα; Με βάση το δεδομένο αυτό:

- Στη φράση «*Θα τον ψάξω και θα τον εύρω*» να ψάξετε και να βρείτε τους αρχικούς χρόνους του ρήματος «εύρω» στα αρχαία ελληνικά. Από τους χρόνους που βρήκατε ποιους χρησιμοποιούμε μέχρι σήμερα;
- «*Ποδήλατο*»: από ποιο αρχαίο ελληνικό ρήμα βγαίνει η λέξη «ποδήλατο» και σημαίνει κυριολεκτικά;
- «*Ημαρτον, ρε Ζήκο*»: Τι σήμαινε στην αρχαία Ελλάδα η λέξη «αμαρτάνω» και τι σημαίνει σήμερα; Πως εξηγείτε αυτή την διαφορά;
- «*Α, που να όψεστε!*»: από ποια λέξη βγαίνει το ρήμα «*όψεστε*»; Να βρείτε τους αρχικούς χρόνους από τα αρχαία ελληνικά και να γράψετε παράγωγα στα νέα ελληνικά από όλα τα θέματα του ρήματος.

2. Στο [Απόσπασμα 3](#) και στο [Απόσπασμα 4](#) ακούμε τη φράση «αδερφέ μου». Πότε αποκαλούμε κάποιον «αδερφέ μου» και τι θέλουμε να του δείξουμε με τη φράση αυτή; Πως χρησιμοποιείται η φράση αυτή στην ταινία σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας, με ποιο ύφος και τι δηλώνει η διαφορετική κάθε φορά χρήση της λέξης;

Απόσπασμα 3	Φράση	Περίσταση Επικοινωνίας	Ύφος	Χρήση - Έννοια
	<p><i>Αργύρη! Αμάν αδερφέ μου καλά που σε βρήκα</i></p>			
<p>Απόσπασμα 4</p> 	<p><i>«Βρε αδερφέ μου, φάνηκε, ναι ή όχι;»</i></p> <p><i>«Γιατί δείχνεις για μεγάλος αετός μωρ' αδερφέ μου»</i></p>			

Ατομική εργασία στο σπίτι:

Μελετήστε τα αποσπάσματα 3 και 4 και απαντήστε γραπτά στα εξής ερωτήματα:

A. Στην ταινία παρουσιάζονται δύο ερωτευμένα ζευγάρια: ο Κιτσάρας με τη Φιφίκα και ο Αργύρης με τη Λίτσα. Τα δύο ζευγάρια έχουν την ίδια ποιότητα σχέσης; Ποιο είναι το κοινωνικό τους υπόβαθρο και ποια η οικονομική τους κατάσταση; Μελετώντας το απόσπασμα καταγράψτε τι είναι η αγάπη ανάμεσα σε δύο νεαρά ζευγάρια και πως αυτή καθορίζεται και εξαρτάται κοινωνικά;

B. Να γράψετε ένα μικρό κείμενο στο οποίο να εξηγήτε το εξής: Με βάση τα λεγόμενα του Κιτσάρα ποιους συνειρμούς έκανε η Λίτσα και κατάλαβε ότι βρήκε δουλειά ο Αντώνης; Τι σας λέει αυτό για τα ήθη της εποχής;

Γ. Πώς βρήκε δουλειά ο Αργύρης και πού; Ποιο το εργασιακό καθεστώς και τι συμπεράσματα βγάξετε από τα λόγια του Αργύρη; Με βάση την κουβέντα του

Κιτσάρα και του Αργύρη ποια συμπεράσματα βγάζετε για τη ζωή των νέων εκείνης της εποχής;

Δ. Πως περιγράφει ο Ζήκος το καφενείο και τους θαμώνες του που ψάχνει ο Μήτσος ο Σοφέρ και τι σχέση (ομοιότητες ή διαφορές) έχει με τις σημερινές καφετέριες της πόλης μας;

Ε. Ποιοι είναι οι λόγοι που οδήγησαν τον Αργύρη και τη Λίτσα να κλεφτούν; Κλέβονται τα σημερινά ζευγάρια, αν ναι, για ποιους λόγους; Πιστεύετε ότι είναι σωστό να κλέβονται τα ζευγάρια; Συναντήσατε κάποιο κείμενο στα Νέα Ελληνικά που να μιλάει για κλοπή – αρπαγή γυναίκας; Γνωρίζετε άλλα παρόμοια περιστατικά από την ιστορία – μυθολογία; Ποιες είναι οι διαφορές των κλοπών αυτών από την κλοπή στο απόσπασμα της ταινίας που παρακολουθήσατε;

Όλες οι ερωτήσεις θα πρέπει να απαντηθούν γραπτά και να σταλούν ηλεκτρονικά με e-mail ή να αναρτηθούν στην ιστοσελίδα του μαθήματος

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ - ΟΜΑΔΑ Β

Διαβάστε προσεκτικά τις ερωτήσεις του φύλλου εργασίας. Στη συνέχεια παρακολουθείστε το [Απόσπασμα 3](#) από την ελληνική ταινία «Της κακομοίρας» και απαντήστε στις ερωτήσεις:

Ομαδική γραπτή εργασία στην τάξη:

1. Ποιο ύφος χρησιμοποιεί ο Κιτσάρας: (α) όταν μιλάει στο τηλέφωνο, (β) όταν μιλάει στον Αργύρη, (γ) όταν μιλάει στον Ζήκο και (δ) όταν μιλάει στην Φιφίκα; Χρησιμοποιεί πάντα και σε όλους το ίδιο ύφος ή όχι και γιατί;

.....

.....

.....

.....

.....

2. (α) Ποιο είναι το ύφος του Ζήκου στον Κιτσάρα κατά την διάρκεια της παραγγελίας; Αλλάζει, ναι ή όχι και γιατί; (β) «Σπαγγοραμένε! Τσιγγούναρε! Σκωτσέζε!» Ποιο είναι το στερεότυπο εδώ;

.....

.....

.....

.....

.....

3. Ο Κιτσάρας χρησιμοποιεί λαϊκό ύφος (δημοτική γλώσσα) όταν λέει «Αμάν, αδερφέ μου καλά που σε βρήκα!» και στη συνέχεια χρησιμοποιεί επίσημο ύφος (καθαρεύουσα γλώσσα) όταν λέει την φράση «Ωραία εικόν! Πανόραμα!». Γιατί το κάνει αυτό; Τι θέλει να δείξει με την χρήση της δημοτικής και τι με την χρήση της καθαρεύουσας;

.....

.....

.....

.....

.....

4. Να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση δικαιολογώντας την επιλογή σας με φράσεις από την ταινία: Στο απόσπασμα 3, τα πρόσωπα που μιλάνε χρησιμοποιούν:

(Α) διαλέκτους.

(Β) ιδιώματα.

(Γ) ιδιωματισμούς

(Δ) ιδιωτισμούς

.....

.....

.....

.....

5. Πως μιλάει ο Κιτσάρας: (Α) στη Λίτσα και γιατί χρησιμοποιεί επαναλαμβανόμενα το ρήμα «βάλε» και (Β) στην Φιφίκα; Γιατί ο Κιτσάρας είναι «υπό σκέψιν»; Ποια είναι η γλωσσική επιλογή του Κιτσάρα και τι μήνυμα θέλει να μεταδώσει στην Φιφίκα; Πως του απαντάει η Φιφίκα και με τι ύφος;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ομαδική γραπτή εργασία στο σπίτι

Κάνοντας μία έρευνα στο διαδίκτυο να βρείτε τι σημαίνουν οι παρακάτω λέξεις - φράσεις:

- «Στέγνωσε το λαρύγγι μου» - «Φραγκάκι δικό σου βγήκε μια φορά»
- «Πού το 'μαθες και το κασεράκι στο χωριό σας, εσείς κόβατε τον πατσά με το ψαλίδι»
- «Σάλτα (μέχρι το περίπτερο)!» - «Τώρα γιατί με σταυρώνεις;»
- «Να σε δω μια φορά να πάρεις μεγάλο και τι καλό στον κόσμο!»
- «Θα στη φάει τη Φιφίκα!» - «Κάνε το σταυρό σου και βουρ!»
- «Η Λίτσα είναι φίνο γυναικάκι!» - «Σπαγγοραμένε! Τσιγγούναρε! Σκωτσέζε!»
- «Και να ξέρεις τώρα μου την άναψες και μένα, θα κουκουλωθώ»
- «Τζερεμές», «ζουμπάς», «φουμάρω», «μποναμάς»

Να απαντήσετε γραπτά στις παρακάτω ερωτήσεις:

3. Στο [Απόσπασμα 3](#) και στο [Απόσπασμα 4](#) υπάρχουν κάποιες λέξεις – φράσεις που είναι είτε παράγωγες από την αρχαία ελληνική γλώσσα είτε επιβίωσαν αυτούσιες από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Τι δείχνουν οι λέξεις αυτές για τη σύγχρονη ελληνική γλώσσα; Με βάση το δεδομένο αυτό:

- Στην φράση «*Θα τον ψάξω και θα τον εύρω*» να ψάξετε και να βρείτε τους αρχικούς χρόνους του ρήματος «εύρω» στα αρχαία ελληνικά. Από τους χρόνους που βρήκατε ποιους χρησιμοποιούμε μέχρι σήμερα;
- «*Ποδήλατο*»: από ποιο αρχαίο ελληνικό ρήμα βγαίνει η λέξη «ποδήλατο» και τι σημαίνει κυριολεκτικά;
- «*Ημαρτον, ρε Ζήκο*»: Τι σήμαινε στην αρχαία Ελλάδα η λέξη «αμαρτάνω» και τι σημαίνει σήμερα; Πως εξηγείτε αυτή τη διαφορά;

- «Α, που να όψεστε!»: από ποια λέξη βγαίνει το ρήμα «όψεστε»; Να βρείτε τους αρχικούς χρόνους από τα αρχαία ελληνικά και να γράψετε παράγωγα στα νέα ελληνικά από όλα τα θέματα του ρήματος.
4. Στο [Απόσπασμα 3](#) και στο [Απόσπασμα 4](#) ακούμε τη φράση «αδερφέ μου». Πότε αποκαλούμε κάποιον «αδερφέ μου» και τι θέλουμε να του δείξουμε με τη φράση αυτή; Πώς χρησιμοποιείται η φράση αυτή στην ταινία σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας, με ποιο ύφος και τι δηλώνει η διαφορετική κάθε φορά χρήση της λέξης;

Απόσπασμα 3	Φράση	Περίσταση Επικοινωνίας	Ύφος	Χρήση - Έννοια
	<i>Αργύρη! Αμάν αδερφέ μου καλά που σε βρήκα</i>			
Απόσπασμα 4				
	<i>«Βρε αδερφέ μου, φάνηκε, ναι ή όχι;» «Γιατί δείχνεις για μεγάλος αετός μωρ' αδερφέ μου»</i>			

Ατομική εργασία στο σπίτι:

Μελετήστε τα αποσπάσματα 3 και 4 και απαντήστε γραπτά στα εξής ερωτήματα:

A. Στην ταινία παρουσιάζονται δύο ερωτευμένα ζευγάρια: ο Κιτσάρας με τη Φιφίκα και ο Αργύρης με τη Λίτσα. Τα δύο ζευγάρια έχουν την ίδια ποιότητα σχέσης; Ποιο είναι το κοινωνικό τους υπόβαθρο και ποια η οικονομική τους κατάσταση; Μελετώντας το απόσπασμα καταγράψτε τι είναι η αγάπη ανάμεσα σε δύο νεαρά ζευγάρια και πώς αυτή καθορίζεται και εξαρτάται κοινωνικά;

Β. Να γράψετε ένα μικρό κείμενο στο οποίο να εξηγείτε το εξής: Με βάση τα λεγόμενα του Κιτσάρα ποιους συνειρμούς έκανε η Λίτσα και κατάλαβε ότι βρήκε δουλειά ο Αντώνης; Τι σας λέει αυτό για τα ήθη της εποχής;

Γ. Πώς βρήκε δουλειά ο Αργύρης και πού; Ποιο το εργασιακό καθεστώς και τι συμπεράσματα βγάξετε από τα λόγια του Αργύρη; Με βάση την κουβέντα του Κιτσάρα και του Αργύρη ποια συμπεράσματα βγάξετε για τη ζωή των νέων εκείνης της εποχής;

Δ. Πώς περιγράφει ο Ζήκος το καφενείο και τους θαμώνες του που ψάχνει ο Μήτσος ο Σοφέρ και τι σχέση (ομοιότητες ή διαφορές) έχει με τις σημερινές καφετέριες της πόλης μας;

Ε. Ποιοι είναι οι λόγοι που οδήγησαν τον Αργύρη και τη Λίτσα να κλεφτούν; Κλέβονται τα σημερινά ζευγάρια, αν ναι, για ποιους λόγους; Πιστεύετε ότι είναι σωστό να κλέβονται τα ζευγάρια; Συναντήσατε κάποιο κείμενο στα Νέα Ελληνικά που να μιλάει για κλοπή – αρπαγή γυναίκας; Γνωρίζετε άλλα παρόμοια περιστατικά από την ιστορία – μυθολογία; Ποιες είναι οι διαφορές των κλοπών αυτών από την κλοπή στο απόσπασμα της ταινίας που παρακολουθήσατε;

Όλες οι ερωτήσεις θα πρέπει να απαντηθούν γραπτά και να σταλούν ηλεκτρονικά με e-mail ή να αναρτηθούν στην ιστοσελίδα του μαθήματος

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ – ΟΜΑΔΑ Γ

Διαβάστε προσεκτικά τις ερωτήσεις του φύλλου εργασίας. Στη συνέχεια παρακολουθείστε το [Απόσπασμα 4](#) από την ελληνική ταινία «Της κακομοίρας» και απαντήστε στις ερωτήσεις.

Ομαδική γραπτή εργασία στην τάξη:

1. Ποιο είναι το ύφος του Ζήκου: (α) όταν μιλάει για τον Κιτσάρα, (β) όταν δίνει οδηγίες για το καφενείο; Γιατί αλλάζει το ύφος του;

.....

.....

.....

.....

.....

2. (α) Τι εννοεί ο Ζήκος όταν λέει στον Μήτσο τον Σοφέρ: «Μουστάκι έχεις θα το καταλάβεις»; Ποιο είναι το στερεότυπο εδώ; (β) Με τι ύφος μπαίνει μέσα ο Κιτσάρας, πώς τον αποκαλεί ο Ζήκος και γιατί;

.....

.....

.....

.....

.....

3. Ο Ζήκος χρησιμοποιεί λαϊκό ύφος (δημοτική γλώσσα) όταν λέει «Δεν έχω πάρε – δώσε με λεχρίτες» και στη συνέχεια χρησιμοποιεί επίσημο ύφος (καθαρεύουσα γλώσσα) όταν λέει την φράση «Το φιλοσόφησα: αι γυναίκαί είναι άπισται!». Γιατί το κάνει αυτό; Τι θέλει να δείξει με τη χρήση της δημοτικής και τι με τη χρήση της καθαρεύουσας;

.....

.....

.....

.....

.....

4. Να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση δικαιολογώντας την επιλογή σας με φράσεις από την ταινία: Στο απόσπασμα 3 τα πρόσωπα που μιλάνε χρησιμοποιούν:

- (Α) διαλέκτους
- (Β) ιδιώματα
- (Γ) ιδιωτισμούς
- (Δ) ιδιωτισμούς

.....

.....

.....

.....

5. Οι δύο ερωτευμένοι αποφασίζουν να κλεφτούν. Γίνονται αντιληπτοί από τον Ζήκο, ο οποίος καλεί την αστυνομία. Στο σημείο αυτό η ταινία αλλάζει το ύφος και τον τόνο της μουσικής και οι δυο ερωτευμένοι πιάνονται χέρι χέρι. Ποια είναι η γλώσσα του σώματος; Τι θέλει να δείξει η εικόνα αυτή; Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος της ταινίας σε αυτό το σημείο;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ομαδική γραπτή εργασία στο σπίτι

Κάνοντας μία έρευνα στο διαδίκτυο να βρείτε τι σημαίνουν οι παρακάτω λέξεις - φράσεις:

- «Τεμπελχανάς», «Γιατί δείχνει για μεγάλος αϊτός, βρε αδερφέ μου...»
- «Ψυχαμένοι είστε;», «Βλέπω μια ελαφρά ψυχρασία μεταξύ σας, πότε ψυχραστήκατε;»
- «Θα ξανάρθω να καθαρίσουμε, Ζήκο!»
- «Λεχρίτης», «Μάτι τσακίρικο»
- «Δε βαράω αυτά που άφησε ο Ηρώδης», «Τουμπέκα», «Μόκο»
- «Βαστάτε Τούρκοι τ' άλογα», «Θα περάσει ζάχαρες...»

Να απαντήσετε γραπτά στις παρακάτω ερωτήσεις:

5. Στο [Απόσπασμα 3](#) και στο [Απόσπασμα 4](#) υπάρχουν κάποιες λέξεις – φράσεις που είναι είτε παράγωγες από την αρχαία ελληνική γλώσσα είτε επιβίωσαν αυτούσιες από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Τι δείχνουν οι λέξεις αυτές για τη σύγχρονη ελληνική γλώσσα; Με βάση το δεδομένο αυτό:

- Στη φράση «*Θα τον ψάξω και θα τον εύρω*» να ψάξετε και να βρείτε τους αρχικούς χρόνους του ρήματος «εύρω» στα αρχαία ελληνικά. Από τους χρόνους που βρήκατε ποιους χρησιμοποιούμε μέχρι σήμερα;
- «*Ποδήλατο*»: από ποιο αρχαίο ελληνικό ρήμα βγαίνει η λέξη «ποδήλατο» και τι σημαίνει κυριολεκτικά;
- «*Ημαρτον, ρε Ζήκο*»: Τι σήμαινε στην αρχαία Ελλάδα η λέξη «αμαρτάνω» και τι σημαίνει σήμερα; Πώς εξηγείτε αυτή τη διαφορά;
- «*Α, που να όψεστε!*»: από ποια λέξη βγαίνει το ρήμα «όψεστε»; Να βρείτε τους αρχικούς χρόνους από τα αρχαία ελληνικά και να γράψετε παράγωγα στα νέα ελληνικά από όλα τα θέματα του ρήματος.

6. Στο [Απόσπασμα 3](#) και στο [Απόσπασμα 4](#) ακούμε τη φράση «αδερφέ μου». Πότε αποκαλούμε κάποιον «αδερφέ μου» και τι θέλουμε να του δείξουμε με τη φράση αυτή; Πώς χρησιμοποιείται η φράση αυτή στην ταινία σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας, με ποιο ύφος και τι δηλώνει η διαφορετική κάθε φορά χρήση της λέξης;

Απόσπασμα 3	Φράση	Περίσταση Επικοινωνίας	Ύφος	Χρήση - Έννοια
	<i>Αργύρη! Αμάν αδερφέ μου καλά που σε βρήκα</i>			
Απόσπασμα 4				
	<i>«Βρε αδερφέ μου, φάνηκε, ναι ή όχι;» «Γιατί δείχνεις για μεγάλος αετός μωρ' αδερφέ μου»</i>			

Ατομική εργασία στο σπίτι:

Μελετήστε τα αποσπάσματα 3 και 4 και απαντήστε γραπτά στα εξής ερωτήματα:

Α. Στην ταινία παρουσιάζονται δύο ερωτευμένα ζευγάρια: ο Κιτσάρας με τη Φιφίκα και ο Αργύρης με τη Λίτσα. Τα δύο ζευγάρια έχουν την ίδια ποιότητα σχέσης; Ποιο είναι το κοινωνικό τους υπόβαθρο και ποια η οικονομική τους κατάσταση; Μελετώντας το απόσπασμα καταγράψτε τι είναι η αγάπη ανάμεσα σε δύο νεαρά ζευγάρια και πώς αυτή καθορίζεται και εξαρτάται κοινωνικά;

Β. Να γράψετε ένα μικρό κείμενο στο οποίο να εξηγήτε το εξής: Με βάση τα λεγόμενα του Κιτσάρα ποιους συνειρμούς έκανε η Λίτσα και κατάλαβε ότι βρήκε δουλειά ο Αντώνης; Τι σας λέει αυτό για τα ήθη της εποχής;

Γ. Πώς βρήκε δουλειά ο Αργύρης και πού; Ποιο το εργασιακό καθεστώς και τι συμπεράσματα βγάξετε από τα λόγια του Αργύρη; Με βάση την κουβέντα του Κιτσάρα και του Αργύρη ποια συμπεράσματα βγάξετε για τη ζωή των νέων εκείνης της εποχής;

Δ. Πώς περιγράφει ο Ζήκος το καφενείο και τους θαμώνες του που ψάχνει ο Μήτσος ο Σοφέρ και τι σχέση (ομοιότητες ή διαφορές) έχει με τις σημερινές καφετέριες της πόλης μας;

Ε. Ποιοι είναι οι λόγοι που οδήγησαν τον Αργύρη και την Λίτσα να κλεφτούν; Κλέβονται τα σημερινά ζευγάρια, αν ναι, για ποιους λόγους; Πιστεύετε ότι είναι σωστό να κλέβονται τα ζευγάρια; Συναντήσατε κάποιο κείμενο στα Νέα Ελληνικά που να μιλάει για κλοπή – αρπαγή γυναίκας; Γνωρίζετε άλλα παρόμοια περιστατικά από την ιστορία – μυθολογία; Ποιες είναι οι διαφορές των κλοπών αυτών από την κλοπή στο απόσπασμα της ταινίας που παρακολουθήσατε;

Όλες οι ερωτήσεις θα πρέπει να απαντηθούν γραπτά και να σταλούν ηλεκτρονικά με e-mail ή να αναρτηθούν στην ιστοσελίδα του μαθήματος.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ – ΟΜΑΔΑ Δ.

Διαβάστε προσεκτικά τις ερωτήσεις του φύλλου εργασίας. Στη συνέχεια παρακολουθείστε το [Απόσπασμα 4](#) από την ελληνική ταινία «Της κακομοίρας» και απαντήστε στις ερωτήσεις.

Ομαδική γραπτή εργασία στην τάξη:

1. Ποιο είναι το ύφος του Ζήκου: (α) όταν μιλάει για τον Κιτσάρα, (β) όταν δίνει οδηγίες για το καφενείο; Γιατί αλλάζει το ύφος του;

.....

.....

.....

.....

.....

2. (α) Τι εννοεί ο Ζήκος όταν λέει στον Μήτσο τον Σοφέρ: «Μουστάκι έχεις θα το καταλάβεις»; Ποιο είναι το στερεότυπο εδώ; (β) Με τι ύφος μπαίνει μέσα ο Κιτσάρας, πώς τον αποκαλεί ο Ζήκος και γιατί;

.....

.....

.....

.....

.....

3. Ο Ζήκος χρησιμοποιεί λαϊκό ύφος (δημοτική γλώσσα) όταν λέει «Δεν έχω πάρε – δώσε με λεχρίτες» και στη συνέχεια χρησιμοποιεί επίσημο ύφος (καθαρεύουσα γλώσσα) όταν λέει την φράση «Το φιλοσόφησα: αι γυναίκαι είναι άπισται!». Γιατί το κάνει αυτό; Τι θέλει να δείξει με την χρήση της δημοτικής και τι με την χρήση της καθαρεύουσας;

.....

.....

.....

.....

4. Να κυκλώσετε τη σωστή απάντηση δικαιολογώντας την επιλογή σας με φράσεις από την ταινία: Στο απόσπασμα 3 τα πρόσωπα που μιλάνε χρησιμοποιούν:

- (Α) διαλέκτους
- (Β) ιδιώματα
- (Γ) ιδιωματισμούς
- (Δ) ιδιωτισμούς

.....

5. Οι δύο ερωτευμένοι αποφασίζουν να κλεφτούν. Γίνονται αντιληπτοί από τον Ζήκο, ο οποίος καλεί την αστυνομία. Στο σημείο αυτό η ταινία αλλάζει το ύφος και τον τόνο της μουσικής και οι δυο ερωτευμένοι πιάνονται χέρι χέρι. Ποια είναι η γλώσσα του σώματος; Τι θέλει να δείξει η εικόνα αυτή; Πώς θα χαρακτηρίζατε το ύφος της ταινίας σε αυτό το σημείο;

.....

Ομαδική γραπτή εργασία στο σπίτι

Κάνοντας μία έρευνα στο διαδίκτυο να βρείτε τι σημαίνουν οι παρακάτω λέξεις - φράσεις:

- «Τεμπελχανάς», «Γιατί δείχνει για μεγάλος αϊτός, βρε αδερφέ μου...»
- «Ψυχαμένοι είστε;», «Βλέπω μια ελαφρά ψυχρασία μεταξύ σας, πότε ψυχραστήκατε;»
- «Θα ξανάρθω να καθαρίσουμε, Ζήκο!»

- «Λεχρίτης», «Μάτι τσακίτικο»
- «Δεν βαράω αυτά που άφησε ο Ηρώδης», «Τουμπέκα», «Μόκο»
- «Βαστάτε Τούρκοι τ' άλογα», «Θα περάσει ζάχαρες...»,

Να απαντήσετε γραπτά στις παρακάτω ερωτήσεις:

7. Στο [Απόσπασμα 3](#) και στο [Απόσπασμα 4](#) υπάρχουν κάποιες λέξεις – φράσεις που είναι είτε παράγωγες από την αρχαία ελληνική γλώσσα είτε επιβίωσαν αυτούσιες από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Τι δείχνουν οι λέξεις αυτές για τη σύγχρονη ελληνική γλώσσα; Με βάση το δεδομένο αυτό:

- Στην φράση «*Θα τον ψάξω και θα τον εύρω*» να ψάξετε και να βρείτε τους αρχικούς χρόνους του ρήματος «εύρω» στα αρχαία ελληνικά. Από τους χρόνους που βρήκατε ποιους χρησιμοποιούμε μέχρι σήμερα;
- «*Ποδήλατο*»: από ποιο αρχαίο ελληνικό ρήμα βγαίνει η λέξη «ποδήλατο» και τι σημαίνει κυριολεκτικά;
- «*Ημαρτον, ρε Ζήκο*»: Τι σήμαινε στην αρχαία Ελλάδα η λέξη «αμαρτάνω» και τι σημαίνει σήμερα; Πώς εξηγείτε αυτή τη διαφορά;
- «*Α, που να όψεστε!*»: από ποια λέξη βγαίνει το ρήμα «όψεστε»; Να βρείτε τους αρχικούς χρόνους από τα αρχαία ελληνικά και να γράψετε παράγωγα στα νέα ελληνικά από όλα τα θέματα του ρήματος.

8. Στο [Απόσπασμα 3](#) και στο [Απόσπασμα 4](#) ακούμε τη φράση «αδερφέ μου». Πότε αποκαλούμε κάποιον «αδερφέ μου» και τι θέλουμε να του δείξουμε με τη φράση αυτή; Πώς χρησιμοποιείται η φράση αυτή στην ταινία σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας, με ποιο ύφος και τι δηλώνει η διαφορετική κάθε φορά χρήση της λέξης;

Απόσπασμα 3	Φράση	Περίσταση Επικοινωνίας	Ύφος	Χρήση - Έννοια
	<p><i>Αργόρη! Αμάν αδερφέ μου καλά που σε βρήκα</i></p>			
<p>Απόσπασμα 4</p> 	<p><i>«Βρε αδερφέ μου, φάνηκε, ναι ή όχι;»</i></p> <p><i>«Γιατί δείχνεις για μεγάλος αετός μωρ' αδερφέ μου»</i></p>			

Ατομική εργασία στο σπίτι:

Μελετήστε τα αποσπάσματα 3 και 4 και απαντήστε γραπτά στα εξής ερωτήματα:

A. Στην ταινία παρουσιάζονται δύο ερωτευμένα ζευγάρια: ο Κιτσάρας με τη Φιφίκα και ο Αργύρης με τη Λίτσα. Τα δύο ζευγάρια έχουν την ίδια ποιότητα σχέσης; Ποιο είναι το κοινωνικό τους υπόβαθρο και ποια η οικονομική τους κατάσταση; Μελετώντας το απόσπασμα καταγράψτε τι είναι η αγάπη ανάμεσα σε δύο νεαρά ζευγάρια και πώς αυτή καθορίζεται και εξαρτάται κοινωνικά;

B. Να γράψετε ένα μικρό κείμενο στο οποίο να εξηγείτε το εξής: Με βάση τα λεγόμενα του Κιτσάρα ποιους συνειρμούς έκανε η Λίτσα και κατάλαβε ότι βρήκε δουλειά ο Αντώνης; Τι σας λέει αυτό για τα ήθη της εποχής;

Γ. Πώς βρήκε δουλειά ο Αργύρης και πού; Ποιο το εργασιακό καθεστώς και τι συμπεράσματα βγάζετε από τα λόγια του Αργύρη; Με βάση την κουβέντα του Κιτσάρα και του Αργύρη ποια συμπεράσματα βγάζετε για τη ζωή των νέων εκείνης της εποχής;

Δ. Πώς περιγράφει ο Ζήκος το καφενείο και τους θαμώνες του που ψάχνει ο Μήτσος ο Σοφέρ και τι σχέση (ομοιότητες ή διαφορές) έχει με τις σημερινές καφετέριες της πόλης μας;

Ε. Ποιοι είναι οι λόγοι που οδήγησαν τον Αργύρη και τη Λίτσα να κλεφτούν; Κλέβονται τα σημερινά ζευγάρια, αν ναι, για ποιους λόγους; Πιστεύετε ότι είναι σωστό να κλέβονται τα ζευγάρια; Συναντήσατε κάποιο κείμενο στα Νέα Ελληνικά που να μιλάει για κλοπή – αρπαγή γυναίκας; Γνωρίζετε άλλα παρόμοια περιστατικά από την ιστορία – μυθολογία; Ποιες είναι οι διαφορές των κλοπών αυτών από την κλοπή στο απόσπασμα της ταινίας που παρακολουθήσατε;

Όλες οι ερωτήσεις θα πρέπει να απαντηθούν γραπτά και να σταλούν ηλεκτρονικά με e-mail ή να αναρτηθούν στην ιστοσελίδα του μαθήματος.

Στάδιο 3ο

[Παιχνίδια Ρόλων.](#)

Παιχνίδι Ρόλων – Δραστηριότητα 1

Αριθμός μαθητών: 2

Διανομή Ρόλων: Ζήκος & Κυρ Παντελής

Διαβάστε τους διάλογους στις παρακάτω σκηνές και προσπαθήστε να αποδώσετε τους χαρακτήρες όσο το δυνατόν πιστότερα και ζωντανά!

Σκηνή 1

- Ζήκος: (Μιλάει στο τηλέφωνο) Άντε μαντάμ μπρος! Κατάστημα τροφίμων, εδώ 'ποδιευθυντής!

(Μπαίνει μέσα ο κυρ Παντελής, του ρίχνει ένα φάσκελο)

- Ζήκος: Στα μούτρα σου!... Με συγχωρείτε μαντάμ! Δεν ήταν για σας! Μου στείλανε ένα τηλεγράφημα και το 'στείλα πίσω!

- Ζήκος: (Μιλάει στο τηλέφωνο) Τι να 'χουμε; Ναι, νομίζω πως έχουμε ένα και μοναχικό. Για αναμείνατε ολίγον τι... Είναι αυτό που έχει μια τρούπα στη μέση;... Δεν ξέρω να σας πω τι μάρκα είναι γιατί τα γράμματα είναι τ' ανάσκελα!... Ε, μάλλον δεν θα είναι ελληνικής κατασκευής, θα είναι αλλοδαπής προελεύσεως, γιατί βλέπω πολλά μασκαραλίκια απ' όζω! Έχει κάτι γατιά, κάτι λιοντάρια!... Πάντως εσείς θα τα φάτε;... Όχι, θα τ' ανάψετε!... Ε, άμα ανάψουν ανάψανε! Μάλιστα θα τα στείλω σε πρώτη ευκαιρία γιατί λείπει ο μικρός!... Σας μερσώ μαντάμ! Ωρέ ντουβάρ!

- Κυρ Παντελής: Βρε, σε δουλεύουνε βρε μοσχάρι!

- Ζήκος: Δε γεννήθηκε ακόμα άνθρωπος που θα με κοροϊδέψει εμένα!

- Κυρ Παντελής: Γεννήθηκε όμως αυτός που θα σε ξυλοφορτώσει!

- Ζήκος: Για κάνε πως χτυπάς κι αν δεν πάω στο Υπουργείο Υγρασίας να τα αναφέρω όλα αυτά...

Σκηνή 2

- Ζήκος: ...και με κρατάς και τον Ίκα! Ποιος είν' αυτός ο Ίκας;

- Κυρ Παντελής: Αυτό όλοι το πληρώνουν!

- Ζήκος: Δεν το πληρώνω εγώ! Δε με φτάνει που δε με πληρώνεις, μου κρατάς και τον Ίκα! Και μου λες όλο υπομονή Ζήκο θ' αρρωστήσεις! Πότε θ' αρρωστήσω εγώ;

Παιγνίδι Ρόλων – Δραστηριότητα 2

Αριθμός μαθητών: 2

Διανομή Ρόλων: Ζήκος & Κυρ Παντελής

Διαβάστε τους διάλογους στις παρακάτω σκηνές και προσπαθήστε να αποδώσετε του χαρακτήρες όσο το δυνατόν πιστότερα και ζωντανά!

Σκηνή 1

- Ζήκος: Εμένα με το «ρε», να μη μου μιλάς, γιατί εγώ το «ρε» δεν το σηκώνω! Ούτε χειρονομίες δε σηκώνω, ακούς;
- Κυρ Παντελής: Εσύ μου κάνεις χειρονομίες!
- Ζήκος: Σου κάνω χειρονομίες για να μη μου κάνεις εσύ!
- Κυρ Παντελής: Πού ήσουνα;
- Ζήκος: Πού μ' όστειλες;
- Κυρ Παντελής: Πού σε έστειλα; Να πας κάτι πράγματα της κυρά Παναγιώτας και κάτι λουμίνια της κυρά Θοδώρας!
- Ζήκος: Ε, τα λουμίνια! Μου πέσανε!
- Κυρ Παντελής: Γι' αυτό άργησες;
- Ζήκος: Όσπου να τα μαζώξω, τι να κάνω;
- Κυρ Παντελής: Να σου κοπανήσω μία...!
- Ζήκος: Μην κάνεις χειραψίες γιατί... Πού είσαι; Σε κολλάω μια κουτουλιά στο ψωμοσάκουλο και θα κάνεις δέκα μέρες να φας! Τ' ακούς; Δεν μπορείς να μου συμπεριφέρεσαι έτσι!
- Κυρ Παντελής: Τι 'ν' αυτά που μου λες ρε;
- Ζήκος: (Κορδώνεται) Τι με κοιτάς; Έτσι και ξετυλιχτώ θα γίνω ένα κι ινιήντα και δε θα σε γλιτώνει άνθρωπος!
- Κυρ Παντελής: Ζήκο! Σταμάτα γιατί θα προβώ σε ωμότητες!
- Ζήκος: Κι εγώ θα προβώ σε ψημενότητες!
- Κυρ Παντελής: Ζήκο! Θα σου ρίξω κλωτσιά και θα σε βάλω γκολ στο γήπεδο Καραϊσκάκη!
- Ζήκος: Μπα; Κι εγώ αργώ ξέρεις να το σφυρίζω οφσάντ!

Παιγνίδι Ρόλων – Δραστηριότητα 3

Αριθμός μαθητών: 3

Διανομή Ρόλων: Ζήκος & Πελάτης με τη σύζυγό του

Διαβάστε τους διάλογους στις παρακάτω σκηνές και προσπαθήστε να αποδώσετε τους χαρακτήρες όσο το δυνατόν πιστότερα και ζωντανά!

Σκηνή 1

- Πελάτης: (Χτυπάει παλαμάκια να έρθει ο Ζήκος)
- Ζήκος: Εσύ όχι παλαμάκια! Να παλαμοκροτάν αυτοί που πληρώνουν! Όχι εσύ που θέλουμε τρεις κιμωλίες στο γράψε-σβήσε τη βδομάδα για σένα, έτσι; (καθαρίζει το τραπέζι και βλέπει την γυναίκα του). Κουβάλησες και την ανηψιά σου εδώ πέρα να μας κάνει την όμορφη!
- Πελάτης: Ποια ανηψιά μου βρε; Γυναίκα μου είναι!
- Ζήκος: Γυναίκα σου; Δικιά σου;
- Πελάτης: Κώστας Μεντής; Όχι του γείτονα! Με αγάπησε και με πήρε!
- Πελάτης: Σ' αγάπησε; Τι αγάπησε από εσένα βρε κακομούστακε; Ο άντρας σου είναι αυτός;
- Σύζυγος: Ναι!
- Ζήκος: Άντρας σου; Καλά να πάθεις! Τι του λιμπίστηκες του κουμουδίνου; Εμείς αυτούς στο χωριό, τους πνίγουμε στου νεροχύτη για να μη χαλάσει η ράτσα! (Γελάει με ένα διαπεραστικό σφύριγμα)
- Μη μου κάνεις το τραίνο της Μαλακάσας εμένα, γιατί θα σε κάνω καροτσάκι!

Πηγή: <http://www.cinemainfo.gr/cinema/greekcinema/scenescene/3/index.html>

Παιγνίδι Ρόλων – Δραστηριότητα 4

Αριθμός μαθητών: 2

Διανομή Ρόλων: Κυρ Παντελής & Κυρά Δέσποινα

Διαβάστε τους διάλογους στις παρακάτω σκηνές και προσπαθήστε να αποδώσετε του χαρακτήρες όσο το δυνατόν πιστότερα και ζωντανά!

- Κυρά Δέσποινα: Καλήμερα κυρ Παντελή! Μια χαρά είσαι σήμερα!
- Κυρ Παντελής: Ε, το συνηθίζω πότε-πότε!
- Κυρά Δέσποινα: Φτου σου! (τον φτύνει)
- Κυρ Παντελής: (μονολογεί) (τί στο διάολο! φακές έφαγε;) Να σου βάλω αυτό; [Ένα κομμάτι μπακαλιάρο]
- Κυρά Δέσποινα: Μπα, είναι πολύ μεγάλο!
- Κυρ Παντελής: Αυτό;
- Κυρά Δέσποινα: Πολύ μικρό!
- Κυρ Παντελής: Τί νούμερο παπούτσι φοράς;
- Κυρά Δέσποινα: 37, ξώφτερνο!
- Κυρ Παντελής: Ε, τότε μην το συζητάς, θα πάρεις αυτό οπωσδήποτε!
- Κυρά Δέσποινα: Γιατί;
- Κυρ Παντελής: Περισσεύει να κάνεις και τακούνια!
- Κυρά Δέσποινα: Για την Αρτεμισία το εσκέφθης;
- Κυρ Παντελής: Α, ναι. Το εσκέφθην...
- Κυρά Δέσποινα: Ε, τί αποφάσεις;
- Κυρ Παντελής: Άσε με κάτω κυρά Δέσποινα!
- Κυρά Δέσποινα: Μα γιατί; Η Αρτεμισία είναι καλή και μυαλωμένη κοπέλα!
- Κυρ Παντελής: Έ, όχι και κοπέλα! Αυτήν όπου να 'ναι θα τη γκρεμίσουνε να την κάνουνε πολυκατοικία!
- Κυρά Δέσποινα: Κι εσύ δηλαδή γιατί περνιέσαι; Για κανένα λυκόπουλο;
- Κυρά Δέσποινα: Βρε, ξέρεις πόσοι μου τη ζητάνε [την Αρτεμισία];
- Κυρ Παντελής: Στη ζητάνε πολλοί; Ε, να της πεις να πάρει τέσσερεις να της έρθει και πιο φτηνά η κηδεία!
- Κυρά Δέσποινα: Ε, την γλωσσοτρών την κοπελίτσα!
- Κυρ Παντελής: Βρε, ποια κοπέλα! Αυτή έδωσε τη λεκάνη στον Πλάτο να νίψει τας χείρας!
- Κυρά Δέσποινα: Χάνεις! Θα σου γεμίσει το σπίτι!
- Κυρ Παντελής: ...με μπουμπάρια, μασέλες και καρακοκκάλες!
- Κυρά Δέσποινα: Θα σου στολίσει το μαγαζί!
- Κυρ Παντελής: Μώρε άσε με χάμω, μην κάνω λάθος καμιά μέρα και την πουλήσω για

σκουμπρί!

[...]

-Κυρά Δέσποινα: Λίτσα; Ποια Λίτσα;

-Κυρ Παντελής: Την κόρη του κυρ Μανώλη!

-Κυρά Δέσποινα: Αυτού που εισπρακτορεύει στα τρόλεις; Καλέ, αυτή είναι σωστό μπουμπούκι!

-Κυρ Παντελής: Ε, μα άμα παντρευτώ κυρά Θοδώρα, μπουμπούκι θα πάρω. Τι να πάρω, πατσά νυκτός;

-Κυρά Δέσποινα: Κι εξόν από αυτό, διαφέρετε και στην ηλικία!

-Κυρ Παντελής: Βρε, μην κοιτάς που φαίνομαι μεγάλος! Είναι που είμαι χοντροκόκκαλος!

Παιγνίδι Ρόλων – Δραστηριότητα 5

Αριθμός μαθητών: 2

Διανομή Ρόλων: Κύρ Παντελής & Κυρά Δέσποινα

Διαβάστε τους διάλογους στις παρακάτω σκηνές και προσπαθήστε να αποδώσετε του χαρακτήρες όσο το δυνατόν πιστότερα και ζωντανά!

- Μήτσος ο Σωφέρ: Μήπως φάνηκε ο κύριος Μπούρμπουρης;
- Ζήκος: Ποιος είναι ο Μπούρμπουρης;
- Μήτσος ο Σωφέρ: Ο κύριος Κιτσάρας. [Ο Ρίζος]
- Ζήκος: Ααα, ο Κιτσάρας είναι και Μπούρμπουρης; Έχει δυο ονόματα, λόγω αναστήματος βλέπεις...
- Μήτσος ο Σωφέρ: Εδώ κοντά υπάρχει ένα καφενείο;
- Ζήκος: Όχι εδώ κοντά, πέμπτος δρόμος αριστερά, οδός Τσιλιβίγκα.
- Μήτσος ο Σωφέρ: Αριθμός;
- Ζήκος: Δε χρειάζεται αριθμός, θα το βρεις. Θα δεις καμιά εικοσαριά τεμπελχανάδες να είναι ξαπλωμένοι απ' έξω, δυο παίζουν τάβλι, δέκα μιλάνε... Τράβα. Κι εσ' άλλου, ξυπνός φαίνεσαι, μουστάκι έχεις, θα το καταλάβεις...

Παιγνίδι Ρόλων – Δραστηριότητα 6

Αριθμός μαθητών: Όλη η τάξη!

Διανομή Ρόλων: -

Μπορούμε να το τραγουδήσουμε όλοι μαζί;

Το τραγούδι των τίτλων "Μικρό το μεροκάματο" του Γιώργου Μουζάκη

Μικρό, μικρό, μικρό του μεροκάματου
μικρό του μεροκάματου κι η κάψα μου μεγάλη
λέω τη μια να παντρευτώ,
μα πιο καλά σαν το σκιφτώ του αναβάλω πάλι.

Τάληρα, τάληρα, τάληρα μόνου ιέντικα
τάληρα μόνου ιέντικα, με τις κρατήσεις δέκα,
δε φτάνουνε για πάρτη μου κι θέλου κι γυναίκα
δε φτάνουνε για πάρτη μου κι θέλου κι γυναίκα, ω, ω, ω,
κι θέλου κι γυναίκα.

Παιγνίδι Ρόλων – Δραστηριότητα 7

Αριθμός μαθητών: 2

Διανομή Ρόλων: Ζήκος & Κυρ – Παντελής

Διαβάστε τους διαλόγους στις παρακάτω σκηνές και προσπαθήστε να αποδώσετε τους χαρακτήρες όσο το δυνατόν πιστότερα και ζωντανά!

- Ζήκος: Πάω γω. Πάω στο γιατρό τα ψώνια εγώ.
- Κυρ Παντελής: Να πας στο καλό.
- Ζήκος: Τηλεφώνησε η γιατρέσσα...
- Κυρ Παντελής: Να πας στο καλό.
- Ζήκος: Ησύ θα κάτσεις εδώ πέρα. Πάω γω. Πάω γω πού 'μαι και αδύνατος και ανεβαίνω και κατεβαίνω απάνω στα σκαλιά κι έχω γίνει σα σουβλί. Κι εσύ είσαι οχτακόσα κιλά αηδία. Ησύ θα κάτσεις εδώ. Πάω γω. Πάω στο γιατρό εγώ. Το μεγάλο μισθό που παίρνω και τρέχω όλη μέρα μες τσι δρόμοι... μου κρατάς και τον Ικα. Ποιός είναι αυτός ο 'ικας;
- Κυρ Παντελής: Αυτό όλοι το πληρώνουν!
- Ζήκος: Δεν το πληρώνω εγώ! Δε με φτάνει που δε με πληρώνεις, μου κρατάς και τον 'ικα! Και μου λες όλο υπομονή Ζήκο θ'αρρωστήσεις! Πότε θ'αρρωστήσω εγώ;
- Κυρ Παντελής: Να σου κοπανήσω μία!
- Ζήκος: Μην κάνεις χειραψίες γιατί, πού είσαι, σε κολλάω μια κουτουλιά στο ψωμοσάκουλο και θα κάνεις δέκα μέρες να φας! Τ'ακούς; Δεν μπορείς να μου συμπεριφέρεσαι έτσι!
- Κυρ Παντελής: Τί'ν'αυτά που μου λες ρε;
- Ζήκος: Τί με κοιτάς; Έτσι και ξετυλιχτώ θα γίνω ένα κι ενενήντα και δε θα σε γλυτώνει άνθρωπος!

Παιγνίδι Ρόλων – Δραστηριότητα 8

Αριθμός μαθητών: 2

Διανομή Ρόλων: Ζήκος & Κυρ Μανώλης

Ποιος μπορεί να το πει από έξω;

- Ζήκος: Ο μόνος μορφωμένος και λογιστικά κατρίτισμένος είμι ηγώ. Μάλιστα εμένα που με βλέπεις, εγώ. Διότι εγώ κρατάω και τα βιβλία στο μαγαζί. Τα κρατάω, δεν τα κρατάω δηλαδή όλα πάνω μου γιατί κουράζομαι. Τα πάω από δω εκεί τ' αφήνω. Είμαι και σχολικά μορφωμένος. Είμαι τελειόφοιτος τετάρτης δημοτικού. 16 χρόνια σχολείο κύριε Μανώλη εμένα που με βλέπεις. Μάλιστα 16. Έτσι 4 χρόνια κάθε τάξη. Δεν είμαι σαν κι αυτουνούς κυρ Μανώλη εγώ που πάνε ένα χρόνο και σου λέει τα μάθαμε όλα. Τί να μάθεις ρε κύριε σε ένα χρόνο; Τί να μάθεις; Μέχρι να πάς ντάγκα ντανγκ το καμπανάκι διάλειμμα, βγαίνεις όξω. Μετά έχουμε γιορτές, καθαροδευτέρες, έχουμε 25η Μαρτίου που θα προλάβεις; Ενώ εγώ 4 χρόνια σχολείο, κάθομαι, πήζει το μυαλό μου και βγαίνω αμέσως, παίρνω και το χαρτί, είμαι φτηχιούχος λογιστικής. Άσε που ξέρω προπαίδια. $5 \times 7 = 35$ με την πρώτη, $6 \times 8 = 48$, $7 \times 8 = 56$. Τώρα μαθαίνω το 8×9 .

Πηγή: <http://spyonoldgreekfilms.blogspot.com/2012/03/tis-kakomoiras-1963.html>

Στάδιο 4ο

[«Δεν υπάρχει λάθος της γλώσσας»](#)

Δεν υπάρχει λάθος της γλώσσας¹

Αν αναρωτηθούμε **τι είναι γλωσσικό λάθος**, εύκολα θα προκύψει η απάντηση ότι είναι η απόκλιση από έναν κανόνα ή η παραβίαση ενός κανόνα της μορφολογίας, της γραμματικής, της σύνταξης ή της φωνολογίας μιας γλώσσας². Τι είναι όμως «σωστό»; Όπως γράφει ένα γαλλικό λεξικό γλωσσολογικών όρων, **«σωστή χρήση της γλώσσας είναι εκείνη που έχει επιβληθεί σαν η σωστότερη και ανώτερη από μια μερίδα της κοινωνίας»**. Λόγος δεν είναι ικανότητα που μαθαίνεται στα σχολεία· όλοι οι άνθρωποι (σε όλους τους πολιτισμούς και όλες τις εποχές) είναι κάτοχοι της ικανότητας του λόγου.

Δεν υπάρχει κοινωνία δίχως γλώσσα ή με γλώσσα λαθεμένη. Όλοι οι άνθρωποι μιλούν άρτια τη δική τους γλώσσα. Άρα όλοι οι άνθρωποι μιλούν πολύ «σωστά» τη γλώσσα που έμαθαν από βρέφη, τη μητρική τους γλώσσα. Επιπλέον όλες οι γλωσσικές επιστήμες θεωρούν «σωστό» αυτό που λέει η γλωσσική κοινότητα. Συνεπώς από επιστημονική άποψη δεν υπάρχει «σωστό» και «λάθος» (το κυπριακό «έλεάν της» είναι σωστό όσο και το αθηναϊκό «της έλεγα»). Το γλωσσικό «λάθος» είναι αντίληψη που πηγάζει από την κοινωνική ιεραρχία και τις ταξινομήσεις της.

Κάθε κοινωνία χωρίζεται σε τάξεις ανάλογα με το εισόδημά της. Υψηλές τάξεις είναι αυτές που έχουν πολλά χρήματα και χαμηλές τάξεις είναι αυτές που έχουν λίγα. **Η κοινωνία ταξινομεί**, δηλαδή βάζει ψηλά ή χαμηλά στην ιεραρχία τις κοινωνικές τάξεις και τις κοινωνικές ομάδες και αξιολογεί αντίστοιχα και τις γλώσσες τους. Η «ανωτερότητα» που αποδίδεται στα μεσαία και ανώτερα στρώματα των μεγάλων αστικών κέντρων, στην κουλτούρα, στην αισθητική, στους κανόνες συμπεριφοράς τους, αποδίδεται και στη γλώσσα τους. **Η έννοια του γλωσσικού «λάθους» είναι προϊόν της υποτίμησης της γλώσσας ορισμένων κοινωνικών ομάδων επειδή είναι εκ των προτέρων ταξινομημένες ως «κατώτερες»**.

Σύμφωνα με την κοινωνιογλωσσολογία, **η «σωστή» χρήση της γλώσσας είναι κοινωνική κατασκευή, κοινωνικό πρότυπο προσαρμογής** στον τρόπο ομιλίας των

¹ Φραγκουδάκη, Α. 2001. Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες, τόμος Α, Κοινωνικές Ταυτότητες / Ετερότητες – Κοινωνικές Ανισότητες, Διγλωσσία και Σχολείο. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Κεφάλαιο 2.

² Παραφθορές κάθε είδους, στιγμιαίες και ατομικές, που οφείλονται σε κενά μνήμης, αποσπάσεις της προσοχής, σαρδάμ, γλιστρήματα (lapsus) της γλώσσας, παραφθορές από έντονα αισθήματα (που η καθημερινή μεταγλώσσα ονομάζει «χάνω τα λόγια μου») δε θεωρούνται «λάθη» από κανέναν απολύτως επιστήμονα (Chomsky 1980, σ. 3).

κοινωνικών ομάδων που έχουν κύρος και εξουσία και είναι ψηλά στην ιεραρχία. Αυτή η ταξινόμηση κάνει τους ομιλητές των αστικών κέντρων να θεωρούν κωμικό το λόγο του ομιλητή με τοπική διαλεκτική προφορά. **Το «αστείο» στην απλώς διαφορετική φωνολογία πηγάζει από την κοινωνική προκατάληψη που θεωρεί κατώτερες τις διάφορες ποικιλίες της εθνικής γλώσσας εκτός από την πρότυπη.**

Σύμφωνα με τις γλωσσικές επιστήμες, ο ομιλητής που λέει «οι αθρώποι» ή «ο κινηματόγραφος» δεν κάνει λάθος, απλώς ακολουθεί κανόνες φωνολογίας και τονισμού άλλης ποικιλίας της εθνικής γλώσσας, τονίζει και προφέρει σύμφωνα με μια από τις λαϊκές διαλέκτους. Ο ομιλητής που λέει «η κενωνία, η υπερεσία, η κλοτσά, τα τράπεζα, μέσα-όξω, στεναχώρια» και άλλα πολλά (που δεν έχει καταγράψει κανείς εξαιτίας της προκατάληψης που βαραίνει πάνω στη γλώσσα την οποία μιλούν οι λαϊκές κοινωνικές κατηγορίες) δεν κάνει «λάθος», απλώς ακολουθεί φωνολογικούς κανόνες άλλων ποικιλιών της γλώσσας από την πρότυπη. Βεβαίως, μιλώντας έτσι, μεταδίδει το λανθάνον μήνυμα της λαϊκής καταγωγής και της απουσίας σχολικής μόρφωσης.

Για να γίνει πλήρως κατανοητό τι σημαίνει «δεν υπάρχει λάθος στη γλώσσα», επιβάλλεται η διάκριση ανάμεσα στις συνειδητές και ασυνειδητές παραβιάσεις κανόνων. Παραβίαση (που δεν αναγνωρίζεται ως τέτοια από τον ομιλητή) δεν κάνει ποτέ κανένας στη μητρική του ποικιλία, στη γλώσσα που έμαθε από βρέφος στο οικογενειακό περιβάλλον. Δηλαδή οι φυσικοί ομιλητές μιας γλώσσας δεν κάνουν λάθη στη γλώσσα τους, χωρίς να ξέρουν ότι παραβιάζουν γλωσσικούς κανόνες.

Οι ομιλητές δεν κάνουν λάθη στη μητρική τους γλώσσα. Τα λάθη οφείλονται στο γεγονός ότι ο ομιλητής χρησιμοποιεί γλωσσικά στοιχεία (γραμματικούς ή συντακτικούς τύπους, προφορά, λεξιλόγιο) μιας ποικιλίας της γλώσσας διαφορετικής από τη μητρική του (συνήθως της πρότυπης), που δεν γνωρίζει αρκετά καλά. Αν ψάξουμε να εντοπίσουμε ή να θυμηθούμε λάθη συστηματικά και συλλογικά που ακούγονται στην ελληνική γλώσσα, θα διαπιστώσουμε ότι σχετίζονται με την ελλιπή γνώση της πρότυπης γλώσσας από ομιλητές που δεν έχουν πολλά χρόνια σχολικής εκπαίδευσης. Εφόσον όμως η γλωσσολογία θεωρεί «σωστό» αυτό που λέει η γλωσσική κοινότητα, δεν πρόκειται για λάθη, αλλά για κανόνες άλλων ποικιλιών της εθνικής γλώσσας από την πρότυπη. **Αρα δεν υπάρχει λάθος στη γλώσσα γιατί τα λάθη όσο και τα «σωστά» είναι διαφορετικές χρήσεις της γλώσσας, που κατασκευάζουν διαφορετικά νοήματα.**

Οι ομιλητές άλλοτε εφαρμόζουν και άλλοτε παραβιάζουν κανόνες της γλώσσας, ανάλογα με το νόημα που θέλουν να μεταδώσουν. Η περίπτωση επικοινωνίας και ο επικοινωνιακός στόχος του ομιλητή κάνει έναν κανόνα άλλοτε κατάλληλο και άλλοτε ακατάλληλο, εφόσον η εφαρμογή του παράγει διαφορετικά μηνύματα από ό,τι η παραβίαση του. Για παράδειγμα, ο κανόνας (που περιέχεται στη γραμματική του

σχολείου) για την πτώση του τόνου στη γενική των ουσιαστικών και όχι των επιθέτων, γιατί η μετακίνηση του τόνου δηλώνει το ουσιαστικό³, είναι ακατάλληλος στο φοιτητή που φωνάζει με την ντουντούκα για την καταπάτηση του «άσυλου του πανεπιστήμιου», οπότε και παραβιάζει τον κανόνα γιατί με τον παρατονισμό μεταδίδει το μήνυμα της ανταρσίας και της επαναστατικότητας. Ο ίδιος φοιτητής εφαρμόζει τον τονικό κανόνα όταν δίνει εξετάσεις γιατί με την εφαρμογή του παράγει τα μηνύματα γλωσσικής και κοινωνικής προσαρμογής που απαιτεί η κατάσταση των εξετάσεων.

Το ίδιο ισχύει για κανόνες σε όλες τις ποικιλίες και γλώσσες. Το ζητούμενο νόημα άλλοτε το διαμορφώνει η εφαρμογή κάποιου κανόνα και άλλοτε η παραβίαση του. «Σωστή» στη γλώσσα είναι η συντακτική ακολουθία. Ωστόσο ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να μεταδώσει κανείς με τη γλώσσα μηνύματα πλήρους κυριαρχίας των αισθημάτων και απώλειας της λογικής (μηνύματα απόγνωσης, ασυγκράτητης οργής, τρελού ενθουσιασμού) είναι η συντακτική ανακολουθία⁴. «Σωστή» ακούγεται η σύνταξη και «σωστό» το λεξιλόγιο της πρότυπης γλώσσας, ωστόσο ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να μεταδώσει κανείς μηνύματα απειλής, εκφοβισμού, υποτίμησης και προσβολής είναι το λεξιλόγιο, το ύφος και η σύνταξη μιας από τις λαϊκές κοινωνικές διαλέκτους. Με την ίδια λογική, ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να μεταδοθούν με τη γλώσσα μηνύματα μόρφωσης και κοινωνικής ανωτερότητας, λογικής και πειστικότητας είναι η άνετη χρήση της πρότυπης γλώσσας, με την εφαρμογή όλων των κανόνων της.

Αφού μελετήσετε το παραπάνω κείμενο να απαντήσετε στις εξής ερωτήσεις:

1. Να εξηγήσετε με δικά σας λόγια τι θεωρείται από τη σύγχρονη επιστήμη της γλωσσολογίας ως «γλωσσικό λάθος;»

.....

.....

.....

.....

.....

.....

³ Για παράδειγμα, λέμε «του άρρωστου παιδιού», αλλά «το φάρμακο του αρρώστου», «ο φόβος των άρρωστων ανθρώπων». Αντίθετα «τα κρεβάτια του θαλάμου των αρρώστων» (βλ. Σετάτος 1980, σ. 396).

⁴ Για τα νοήματα που παράγει η ανακολουθία, βλ. Τζάρτζανος 1946, τόμος Β, σ. 90-93 και 264.

.....
.....

2. Ο Ζήκος και τα άλλα πρόσωπα της ταινίας μιλάνε καλά ελληνικά; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Γιατί οι άνθρωποι γελάνε όταν ακούνε κάποιον να μιλάει «χωριάτικα»;

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Να εξηγήσετε με δικά σας λόγια πως σχετίζεται η γλώσσα με την κοινωνική τάξη.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

..... Να εξηγήσετε με δικά σας λόγια αν είναι ή δεν είναι λάθος να λέμε «αθρόποι», «κινηματογράφος», «κενονία» και να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Στάδιο 5ο

[«Η παραγωγή νοήματος στη γλώσσα»](#)

Η παραγωγή νοήματος στη γλώσσα⁵

Η παρουσίαση από το σχολείο της πρότυπης γλώσσας ως της μόνης «σωστής» εκδοχής του λόγου αγνοεί τη θεμελιώδη αρχή ότι **το νόημα στη γλώσσα δεν το δίνουν οι λέξεις ούτε η σύνταξη, αλλά εξαρτάται αποκλειστικά από την κατάσταση επικοινωνίας**⁶. Ας πάρουμε την πολύ απλή πρόταση: «Τι κάνεις;». (α) «Τι κάνεις, Γιάννη;» ρωτάει ο Κώστας τον Γιάννη, τον οποίο συναντά στο δρόμο και έχει καιρό να τον δει. Η ερώτηση είναι τελετουργική και αποτελεί στερεότυπη εισαγωγή στο διάλογο, (β) «Τι κάνεις, Γιάννη;» ρωτάει η Ελένη, που μπαίνει στο δωμάτιο και βλέπει τον Γιάννη, ανεβασμένο σε μια καρέκλα, να καρφώνει. Εννοεί (κυριολεκτικά) τι είναι αυτό που κάνεις, (γ) «Τι κάνεις, Γιάννη;» ρωτάει η μητέρα του Γιάννη, που τον βρίσκει μπροστά στο ανοιχτό ψυγείο ενώ είναι άρρωστος και δεν πρέπει να φάει. Δεν πρόκειται για ερώτηση, όπως και πάλι ο καθένας καταλαβαίνει, αλλά για επίπληξη. **Τρεις διαφορετικές συνθήκες επικοινωνίας και η ίδια μικρή πρόταση με τις ίδιες τρεις λέξεις έχει τελείως διαφορετικά νοήματα, η κατανόηση των οποίων προϋποθέτει τη γνώση της περίπτωσης επικοινωνίας, δηλαδή ποιος μιλάει, ποια στιγμή, σε ποιον, σε ποιον κώδικα.**

Το νόημα δεν το παράγει η κυριολεξία. Αν πάρουμε, π.χ., το νόημα της λέξης ώρα, θα διαπιστώσουμε ότι σημαίνει και κάτι διαφορετικό, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίπτωση. «Δεν έχω ώρα» λέει η Ελένη στον Γιάννη, που της ζητάει να του ζεστάνει το φαγητό. «Τι ώρα είναι αυτή;» λέει ο πατέρας στο γιο, που μπαίνει στο σπίτι. «Βρε Μαρία, μια ώρα να γεμίσεις ένα ποτήρι νερό;» φωνάζει η μητέρα στην κόρη, η οποία άργησε δυο λεπτά. «Ωρα είναι να μας πεις ότι φοβάσαι» λέει γελαστά ο γιατρός στον Κωστάκη προτού του κάνει ένεση. «Μήπως έχετε ώρα;» ρωτάει ένας νέος με χαμόγελο τη φοιτήτρια που περιμένει το λεωφορείο. «Ωρα για ύπνο» φωνάζει ο πατέρας στα παιδιά, «θέλετε μαγειρευτό ή της ώρας;» ρωτάει το γκαρσόνι στο εστιατόριο. «Ωρες ώρες μου 'ρχεται να παρατήσω το φροντιστήριο» λέει ο μαθητής του λυκείου κ.λπ.

⁵ Φραγκουδάκη, Α. 2001. Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες, τόμος Α, Κοινωνικές Ταυτότητες / Ετερότητες – Κοινωνικές Ανισότητες, Διγλωσσία και Σχολείο. Πάτρα : Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

⁶ Περίσταση είναι το περιβάλλον του λόγου.

Το νόημα παράγει ο χειρισμός της γλώσσας από τον ομιλητή, μέσα στην κάθε φορά διαφορετική περίσταση επικοινωνίας, ανάλογα με τον επικοινωνιακό στόχο. Για παράδειγμα, «τιάσε μου, ρε Μανόλη, να χαρείς, εκείνο το βιβλίο...» είναι φράση που μπορούμε να πούμε στον αδελφό ή στο φίλο μας και σημαίνει φιλικό αίτημα να μας δώσει το βιβλίο. Δεν μπορούμε τη φράση αυτή να την πούμε στο διευθυντή μας γιατί η ίδια φράση, «τιάσε μου, ρε διευθυντή, να χαρείς, το βιβλίο...», στην άλλη περίσταση επικοινωνίας δεν παράγει τα ίδια μηνύματα: αντίθετα παράγει μηνύματα υβριστικά (αναίδειας, αμφισβήτησης). Η κατάλληλη διατύπωση για την περίσταση επικοινωνίας με το διευθυντή είναι: «Κύριε Παπαδόπουλε, μου δίνετε, σας παρακαλώ, το βιβλίο;». Από την άλλη μεριά η διατύπωση που είναι κατάλληλη για την περίσταση επικοινωνίας με τον ιεραρχικά ανώτερο (διευθυντή) είναι τελείως ακατάλληλη για την περίσταση επικοινωνίας με οικείο συνομιλητή. Αν κάποιος πει στον αδελφό του τον Θανάση «κύριε Θανάση, μου δίνετε το βιβλίο, σας παρακαλώ;», θα μεταδώσει μηνύματα ειρωνείας και σαρκασμού. Ο λόγος παράγεται μέσα στη διαδικασία της επικοινωνίας, που είναι κοινωνικό φαινόμενο, κοινωνική δραστηριότητα, και επηρεάζεται αποφασιστικά από τις κοινωνικές συνθήκες όπου παράγεται. Οι ομιλητές συνεπώς χρησιμοποιούν διαφορετικές γλωσσικές ποικιλίες ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας και τον επικοινωνιακό τους στόχο.

Παραγωγή λόγου

Με βάση το προηγούμενο κείμενο και όσα έχουμε αναφέρει ως τώρα για το θέμα της γλώσσας (ταινία «Της Κακομοίρας», τα κείμενα που δόθηκαν στην τάξη), να γράψετε ένα μικρό κείμενο – έκθεση, στο οποίο θα αναφέρετε: (α) τι είναι σωστό και τι λάθος στη γλώσσα, (β) σε ποιες περιπτώσεις μιλούμε πετυχημένα ή όχι στην καθημερινή μας ζωή, (γ) ποια είναι η στάση του σχολείου απέναντι στη γλωσσική διδασκαλία, (δ) ποιες είναι οι δικές σας προτάσεις για το μάθημα της γλωσσικής διδασκαλίας και πώς θα θέλατε να γίνεται το γλωσσικό μάθημα.

- [«Τι έφερες μαζί σου στο σχολείο;»](#)

Βασιλεία Κούρτη-Καζούλλη

Τι έφερες μαζί σου στο Σχολείο;⁷

⁷ Το κείμενο της Βασιλείας Κούρτη-Καζούλλη με τίτλο «Τι έφερες μαζί σου στο σχολείο;» αποτελεί ένα σχόλιο σε μορφή προλόγου – εισαγωγής στο: Cummins, J. 2002. *Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση: Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας*. Εκδόσεις Gutenberg.

*Η γνώση χτίζεται πάνω στις εμπειρίες μας.
Όσο περισσότερο σχετίζονται
οι εμπειρίες μας με αυτό που μαθαίνουμε,
τόσο πιο κατανοητό γίνεται. Όταν διάβασα το
Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση: Εκπαίδευση
με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια
Κοινωνία της Ετερότητας του Jim Cummins,
συνέδεσα τις εμπειρίες μου με τα κείμενα του
και ένιωσα πως έγινα σοφότερη.*

Μία ημέρα στο νηπιαγωγείο, κάτι τράβηξε την προσοχή μου. Μέσα στο σκουπιδοτενεκέ δίπλα στο γραφείο της κυρίας Ουότσον παρατήρησα ένα μικρό άσπρο σακουλάκι. Δεν μπορούσα να καταλάβω πώς βρέθηκε εκεί και το περιεργαζόμουν για αρκετή ώρα για να σιγουρευτώ μήπως κάνω λάθος. Αλλά δεν μπορούσε να ήταν κάτι άλλο. Εγώ η ίδια το είχα δώσει στη δασκάλα μου την προηγούμενη ημέρα. Της το έδωσα και αυτή το δέχτηκε μ' ένα πλατύ χαμόγελο και ένα «ευχαριστώ». Δεν το πείραξα το σακουλάκι αλλά απ' ό,τι έβλεπα ήταν όπως της το είχα δώσει, άθικτο. Είχε ακόμα μέσα τα ελληνικά κουλουράκια που έστειλε η μητέρα μου στη δασκάλα μου.

Νομίζω ότι εκείνη τη στιγμή συνειδητοποίησα κάτι σημαντικό για την υπόλοιπη μου σχολική καριέρα. Δεν μπορούσα να φέρω τίποτα μαζί μου στο σχολείο. Ό,τι κουβαλούσα μαζί μου, ό,τι κατάφερα να μαζέψω από την γέννηση μου μέχρι τα πέντε μου χρόνια (γλώσσα, κουλτούρα, χαρακτήρα, ταλέντο, ενδιαφέροντα, και μια μακριά λίστα από άλλα πράγματα) πήγαινε απευθείας στο καλάθι των αχρήστων, χωρίς καν να ανοιχτεί, όχι επειδή ήταν κατώτερο ή ανώτερο αλλά επειδή ήταν διαφορετικό, άρα άχρηστο.

Πήγα στο Νηπιαγωγείο χωρίς να ξέρω ούτε μια λέξη στα Αγγλικά. Σε ένα χρόνο έμαθα την αγγλική γλώσσα τόσο καλά (έτσι νόμιζαν όλοι) που έγινα ο διερμηνέας της οικογένειάς στα πέντε μου χρόνια. Συνόδευα τους γονείς μου στην Τράπεζα, στο γιατρό. Όταν καλούσε η δασκάλα τους γονείς για να τους ενημερώσει για την πρόοδο των παιδιών τους, είχα το προνόμιο να μπορώ να ερμηνεύω στους γονείς μου την πρόοδο μου όπως ήθελα. Όλοι ήταν ευχαριστημένοι. Και η δασκάλα που «τους τα είπε», και οι γονείς μου που άκουσαν τόσα καλά λόγια και εγώ που απέφευγα μπελάδες. Η γλώσσα μου είχε δώσει μεγάλη εξουσία από πολύ μικρή ηλικία. Ακόμα δεν μπορώ να πιστέψω ότι οι γονείς μου αγόρασαν σπίτι και άνοιξαν επιχείρηση επειδή το πρότεινα εγώ. Αν η μνήμη μου δεν με απατάει, θα πρέπει να ήμουν ακόμα στο δημοτικό όταν έγιναν όλα αυτά.

Αλλά δεν ήταν η γλώσσα που μου εξασφάλισε επιτυχία στο σχολείο και στην ευρύτερη κοινωνία έξω από το σχολείο. Ήταν η αρχική μου διαπίστωση εκείνη την

ημέρα στο νηπιαγωγείο. Η εφαρμογή βέβαια απαιτούσε και λίγη τεχνική. Αλλά αυτή είναι μια τεχνική που κάθε «διαφορετικό» άτομο συνήθως μαθαίνει ως τακτική επιβίωσης σε ένα κόσμο που απαιτεί υπακοή. Μπορούσα να υπολογίσω τι απαιτούσε ο κάθε χώρος και ανάλογα να πράττω. Στο σχολείο δεν μπορώ να πω ότι ήμουν εξαιρετικά έξυπνη, αλλά ήξερα τι απαιτούσε η κάθε δασκάλα από εμένα και αυτό ήταν αρκετό. Ήξερα πώς έπρεπε να φέρομαι, να γράφω, να μιλώ. Ήξερα ότι κάθε δασκάλα είχε ένα πρότυπο άριστου μαθητή. Δεν το αμφισβητούσα ούτε προσπαθούσα να είμαι καλύτερη από αυτό το πρότυπο, γιατί ακόμα και αυτό θα είχε καταστροφικά αποτελέσματα. Μέχρι ενός βαθμού τα κατάφερα. Βέβαια υπάρχουν μερικά πράγματα που δεν μπορείς να «μεταμορφώσεις» όσο και να προσπαθείς, όπως τα γαλανά μάτια και τα φυσικά ξανθά μαλλιά... Έκανα βέβαια ... ό,τι μπορούσα.

Το πρόβλημα με το σχολείο, πιστεύω, είναι το μικρό άσπρο σακουλάκι στο καλάθι των αγρήστων. Η δασκάλα μου δεν μπορούσε να ξέρει ότι το δώρο μου συμβόλιζε κάτι. Συμβόλιζε την εκτίμηση και την ευγνωμοσύνη της μητέρας μου · προς τη δασκάλα. Συμβόλιζε την εμπιστοσύνη της, τη βεβαιότητα ότι η δασκάλα θα έκανε ό,τι καλύτερο για μένα. Συμβόλιζε την αναγνώριση ότι η επιτυχία μου στο σχολείο, επομένως η επιτυχία στην αγγλική γλώσσα, θα ήταν αυτό που θα μου εξασφάλιζε κάποιο μέλλον καλύτερο. Συμβόλιζε τη διαπίστωση και αναγνώριση των γονιών μου ότι έπρεπε η αγγλική γλώσσα να κυριαρχεί και ας ήταν εις βάρος της Ελληνικής. Η δασκάλα βέβαια, όσο και να με αγαπούσε, δεν μπορούσε να καταλάβει ότι με αυτό το άσπρο σακουλάκι έφερα μαζί μου από το σπίτι στο σχολείο ένα πλήθος από εμπειρίες, κουλτούρα και γλώσσα. Πίστευε ότι δεν έφερα τίποτα μαζί μου. Αλλά είχε κάνει λάθος.

Και έτσι ξεκίνησα τη σχολική μου καριέρα δέκα βήματα πίσω από την υπόλοιπη τάξη. Σε λίγους μήνες μιλούσα άπταιστα Αγγλικά αλλά, έξι χρόνια πέρασαν μέχρι να φθάσω τον «κινούμενο στόχο» (όπως αποκαλεί ο Cummins την υπόλοιπη τάξη που προχωράει και δεν περιμένει)⁸ και δεν το είχε καταλάβει κανείς ούτε εγώ η ίδια. Τώρα που βλέπω τους παλιούς μου ελέγχους καταλαβαίνω τα σχόλια «είναι δημιουργικό παιδί, εξαιρετική στα εικαστικά και στη μουσική αλλά μέτρια στη γλώσσα»⁴. Τελικά έφθασα τα άλλα παιδιά, αλλά έπρεπε να πετάξω πολλά πράγματα στο καλάθι των αγρήστων στην πορεία μου γιατί δεν μπορούσα να τα κουβαλήσω

⁸ Ο μαθητής δυσκολεύεται γιατί συνεχώς κινηγεί έναν κινούμενο στόχο, τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης του, που δεν μένουν ακίνητα περιμένοντας να τους φτάσει αυτός που μαθαίνει τη γλώσσα του σχολείου. Ο δάσκαλος που βλέπει ότι ο μαθητής ξέρει τη γλώσσα αλλά εξακολουθεί να δυσκολεύεται υποθέτει ότι το πρόβλημα δεν οφείλεται στη γλώσσα του παιδιού αλλά είναι μαθησιακό πρόβλημα (1984 στο Cummins 1996, Κεφ. 3).

όλα μαζί μου. Οι απαιτήσεις από τους δασκάλους μου, τους συμμαθητές μου (και από το σπίτι μου) ήταν πολλές.⁹

Αν με είχαν αποδεχθεί ως άτομο και αν η ατομικότητα και όχι η προσαρμογή ήταν το κλειδί της επιτυχίας στο σχολείο, στην κοινωνία και στο σπίτι, θα ήταν πιο εύκολα τα πράγματα. Την επιτυχία στο σχολείο για ένα παιδί που ξεκινάει μονόγλωσσο και γίνεται δίγλωσσο στην πορεία, δεν την εξασφαλίζει μόνο η δίγλωσση ή διαπολιτισμική εκπαίδευση. Δεν πιστεύω ότι πρέπει να τονίζουμε διαφορές ούτε καν ομοιότητες. Πρέπει να τονίζουμε την αποδοχή και την ατομικότητα.

Ο κάθε άνθρωπος είναι ξεχωριστός, επομένως το κάθε παιδί φέρνει μαζί του κάτι διαφορετικό στο σχολείο. Η θέση του δασκάλου θα πρέπει να είναι να αποδεχθεί και να καλλιεργήσει αυτό που φέρνει ο μαθητής μαζί του. Μια τάξη των 25 ατόμων αποτελείται από 25 διαφορετικά άτομα. Ο δάσκαλος θα πρέπει να είναι ο συντονιστής που οργανώνει την τάξη ώστε να μπορεί ο καθένας να μάθει από τον άλλο. Οι μαθητές δεν θα πρέπει να συναγωνίζονται ο ένας με τον άλλον, αλλά να αρχίζουν στο δικό τους επίπεδο και να εμπλουτίζουν τη γνώση τους στην πορεία σε συνεργασία με τους άλλους. Αν οι σχέσεις στην τάξη ήταν έτσι, τότε ίσως να άλλαζαν και οι σχέσεις στην κοινωνία.

Στην κοινωνία που ζούμε, συνεχώς αποδεχόμαστε και απορρίπτουμε. Παλεύουμε για μια θέση εξουσίας η οποία αποκτάται εις βάρος κάποιου άλλου πράγματος. Αυτό θα μπορούσε να ήταν μια θέση για δουλειά, η επιτυχία της επιχείρησής μας ή ο στρατιωτικός επεκτατισμός μιας χώρας. Η εξουσία θα έπρεπε να ήταν *συνεργατική* και όχι *εξαναγκαστική*. Φανταστείτε ένα βότσαλο που πέφτει στο νερό. Το βότσαλο είναι αυτός που φέρνει την αλλαγή. Αυτός μπορεί να είναι και ο δάσκαλος. Τα κύματα είναι πρώτα η τάξη, το σχολείο και εν τέλει ο χώρος έξω

⁹ Στην πορεία του το παιδί από μόνο του πετάει στο καλάθι των αχρήστων πολλά πράγματα γιατί δεν μπορεί να τα κουβαλήσει όλα μαζί. Αυτό συμπεριλαμβάνει τη γλώσσα, την κουλτούρα και την ταυτότητα του, που πολλές φορές το οδηγεί σε σύγκρουση με την οικογένεια του, το σχολείο του και την κοινωνία. Εδώ μπαίνει το θέμα της *επαφής γλωσσών και σύγκρουσης* (Ogbu 1997· Mesmin 1997). Όταν δύο γλώσσες έρχονται σε επαφή χωρίς να υπάρχει σύγκρουση, η διγλωσσία δεν απειλεί και έτσι είναι αποδεκτή. Στην περίπτωση των μεταναστών τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Η διγλωσσία είναι ένα μεταβατικό στάδιο που οδηγεί σε μια νέα μονογλωσσία (Σκούρτου 1997· Skutnabb Kangas 1981). Το παιδί μπορεί να απορρίψει τη γλώσσα της καταγωγής του (Obondo 1997). Αν η οικογένεια δεν είναι, σύμφωνη, τότε υπάρχει σύγκρουση. Το παιδί μπορεί να έχει δύο γλώσσες αλλά και δύο κουλτούρες. Αν η μία συγκρούεται με την άλλη, το παιδί πρέπει να πάρει αποφάσεις για να μπορεί να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις και των δύο. Μερικές φορές συνυπάρχουν, άλλες φορές η μία κουλτούρα υπερισχύει (Grosjean 1982). Οι αποφάσεις αυτές εξαρτώνται από το πώς ο μαθητής βλέπει τον εαυτόν του (εσωτερική ταύτιση) και πώς τον βλέπουν οι άλλοι (εξωτερική ταύτιση) (Skutnabb Kangas 1981).

από αυτά που λέγεται κοινωνία. Συνεπώς, εμείς οι δάσκαλοι που ανατρέφουμε και διαμορφώνουμε την τάξη μας, έχουμε μεγάλη εξουσία στα χέρια μας. Αν οι *συνεργατικές σχέσεις* αρχίσουν εκεί, ίσως βρουν θέση και στην αυριανή κοινωνία.

Ο Cummins δίνει μεγάλη σημασία στο ρόλο του δασκάλου και τον ονομάζει ο «καταλύτης» που μπορεί να ανατρέψει τις σχέσεις εξουσίας στην κοινωνία, ξεκινώντας από την τάξη του. Η τάξη είναι ο «μικρόκοσμος της κοινωνίας» (Cummins 1997), όπου η δύναμη / εξουσία μπορεί να δημιουργείται με άλλους για να χρησιμοποιείται από όλους. Η εξουσία είναι *προσθετική όχι αφαιρετική*. Κατά συνέπεια, η γνώση που δημιουργείται από όλους χρησιμοποιείται από όλους και αυτό οδηγεί σε ένα ανώτερο επίπεδο μάθησης και αλφαριθμητισμού.

Το κείμενο που σας δίνεται περιγράφει μια προσωπική ιστορία της Β. Κούρτη – Καζούλη. Πρόκειται για ένα περιστατικό που της συνέβη όταν ήταν μικρή στο νηπιαγωγείο σε μία ξένη χώρα. Μια μέρα η μικρή Βασιλεία έδωσε σαν δώρο στην κυρία της ένα μικρό σακουλάκι με σπιτικά κουλουράκια που τα έφτιαξε η μαμά της στο σπίτι. Η δασκάλα πέταξε τα κουλουράκια στα σκουπίδια. Διαβάστε προσεκτικά το κείμενο και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις.

Ερωτήσεις

1. Να κάνετε μία σύντομη περίληψη του κειμένου (80-100 λέξεις).
2. Γιατί πιστεύετε ότι η δασκάλα πέταξε τα κουλουράκια στα σκουπίδια; Ποιος είναι ο συμβολισμός που κρύβεται πίσω από την πράξη αυτή, κατά την άποψη της συγγραφέως;
3. Να εξηγήσετε με δικά σας λόγια τη φράση: «Αν οι σχέσεις στην τάξη ήταν έτσι, τότε ίσως να άλλαζαν και οι σχέσεις στην κοινωνία.»
4. Με ποιον τρόπο αναπτύσσεται η παράγραφος στη σελίδα 39: «Στην κοινωνία που ζούμε... θέση και στην αυριανή κοινωνία.»

5. Να πείτε με δικά σας λόγια τι σημαίνουν οι λέξεις: «αποδοχή», «ατομικότητα», «συνεργασία», «συντονιστής», «καταλύτης».

6. Θέμα έκθεσης: Στην τάξη του σχολείου σας μόλις ήρθε μία καινούργια συμμαθήτρια από μία ξένη χώρα. Γνωρίζει την ελληνική αλλά η προφορά της είναι διαφορετική και στην ομιλία της υπάρχουν αρκετοί ιδιοματισμοί με αποτέλεσμα κάθε φορά που μιλάει, η υπόλοιπη τάξη και καμιά φορά και ο δάσκαλος να γελάνε. Με αφορμή αυτό το περιστατικό να γράψετε ένα άρθρο στη σχολική εφημερίδα στο οποίο να εξηγείτε: (α) στη γλώσσα δεν υπάρχει «αστείο», ούτε «σωστό» ή «λάθος», (β) τις σχέσεις και το κλίμα που πρέπει να επικρατούν μέσα στη σχολική τάξη. Στο άρθρο σας δεν πρέπει να αναφέρετε το περιστατικό με τη μαθήτρια. Το ύφος του άρθρου θα πρέπει να είναι επιστημονικό και σοβαρό. Μπορείτε να συμβουλευτείτε όσα έχουμε αναφέρει στη σχολική τάξη και από άλλα μαθήματα.

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Η περιγραφή του κάθε σταδίου του σεναρίου περιλαμβάνει και εκδοχές άτυπης μάθησης, όπως για παράδειγμα η θεατρική απόδοση των διαλόγων της ταινίας ή η επιχειρηματολογία με το ύφος και τον χαρακτήρα των προσώπων της ταινίας.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο έχει σα στόχο να ανατρέψει τις παραδοσιακές αντιλήψεις των μαθητών για το τι είναι λάθος στη γλώσσα. Είναι πιθανόν οι μαθητές να ρωτήσουν «δηλαδή, κύριε, αν μιλάμε σαν τον Ζήκο δεν κάνουμε λάθος» που θα είναι σα να τους ενθαρρύνουμε να μιλάνε σαν και αυτόν. Τους δίνουμε να καταλάβουν ότι το ύφος του Ζήκου είναι ύφος τελειόφοιτου 4ης Δημοτικού. Δεν αφορά αυτούς που είναι στην Α΄ Λυκείου. Είναι αστείο αλλά δεν είναι λάθος και ότι αν θέλουμε να κάνουμε ένα

αστείο, τότε το ύφος του Ζήκου είναι το πλέον ενδεδειγμένο. Όμως δεν ενδείκνυται σε όλες τις επικοινωνιακές περιστάσεις. Ούτε και αποτελεί αφορμή για ειρωνεία. Επιπλέον τους θυμίζουμε ότι το ύφος αυτό είναι μέρος μιας ταινίας, δηλαδή έργο της 7ης τέχνης, και πρέπει να αντιμετωπίζεται κριτικά σαν τέτοιο. Το είδος της τέχνης αυτής είναι η κωμωδία και σαν στόχο έχει το να μας κάνει να γελάσουμε και τα καταφέρνει σε αυτό η ταινία θαυμάσια. Στην καθημερινή ζωή όμως σε ανθρώπους που μιλάνε με παρόμοιο τρόπο σαν τον Ζήκο είναι αγένεια και ειρωνεία η αστεία αντιμετώπιση, καθώς παράγει μηνύματα ασέβειας. Γι' αυτό τον λόγο είναι απαραίτητη και η διδακτική αξιοποίηση του κειμένου «Τι έφερες μαζί σου στο σχολείο». Τέλος, μπορεί κάποιος μαθητής να αναφέρει ότι «πώς είναι δυνατόν να μην υπάρχει λάθος στη γλώσσα» αφού εμείς οι ίδιοι διορθώνουμε τα λάθη στις εκθέσεις τους. Θα πρέπει να τους πούμε ότι μελετάμε τον προφορικό λόγο, την καθημερινή επικοινωνία, την ανταλλαγή μηνυμάτων και την επιλογή του κατάλληλου ύφους. Ο γραπτός λόγος έχει άλλες ιδιότητες, διαφορετικά ποιοτικά χαρακτηριστικά και η ιστορική ορθογραφία είναι ένα σημαντικό θέμα το οποίο ενδεχομένως να μας απασχολήσει σε ένα άλλο σενάριο.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- Αποστολίδου, Β. 2006. Νέοι και Ανάγνωση. Ένθετο «Βιβλιοθήκη» από την εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 24-2-2006.
- Φραγκουδάκη, Α. 2001. *Εκπαίδευση: Πολιτισμικές Διαφορές και Κοινωνικές Ανισότητες, τόμος Α, Κοινωνικές Ταυτότητες / Ετερότητες – Κοινωνικές Ανισότητες, Διγλωσσία και Σχολείο*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Cohen Ph., 1996. «Tricks of the Trade: Teaching Arts in Multi-ethnic Schools», in Th. Dragonas, A. Frangoudaki, Ch. Inglessi, *Beyond One's Own Backyard: Intercultural Teacher Education in Europe*. Athens: Nisos Publications, p. 163.
- Wertsch, J.V. 1991. *Voices of the mind*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Saljo, R. 1996. *Learning in humans and machines: towards an interdisciplinary learning science*. Oxford: Pergamon/Elsevier Science.